Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 10 ФЕВРАЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 18 (6740). ◆ Мах 3 кап.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

ТУРБИНАША ДУКХАГIА БОЛХ БЕРГБА

ХАРЬКОВ. (ТАСС). Турбинаш тешаме а дукхача хана болх беш а хилийтара лоархIаме гIа баьккхаб Харьковгa Iелмахоша. Цар чакхдаьккхад энергомашиннай йоккхийча болата заготовкашта термически обработка елга. Цо торо лу цар болх бу ха дикка йIаьхве.

— Турбинаш лакха температурaши давленин йолаш болх бе безаш хул, из бахьан долаш металла структуре хьаштдоаца хувцамаш хул,— йоах балхашта кулгалдеча Харьковски автомобильно-наькъий института профессора С. Дьяченкос. — Кирова цIерагIча завода производственникашца цхьана оаха техкай цу чоалханеча процесса ерригa башхалонаш, хIаьта гучадаьлар из термообработка ярах дукхагIча даькъе тийша хилар. Эксперименташ ярах лехар металла пластичнии чIоагIален хьисапаш дика тардеш йола температурни режим. Из бахьан долаш турбинаша хьалха санна бIаь эзар сахьата а ца беш цаIаз-ахаз-шозза дукхагIа болх бергба. Кердадар юкъедоаладе лаьрхIача турбинин заводе баргбола экономически пайда ах миллион сом гаргга ба.

●

ТУНДРА ГРАНИТНИ КИЛОМЕТРАШ

КЕРДА УРЕНГОЙ. (Тюменски область). (ТАСС). Уренгой — Помары — Ужгород яхача газопровода эгара къулбседерча участка болата таьна йовнхача транш хьалхара километраш кийчъяьй тIишлошьераша.

Ийкъа кховзткъа километрага дIанхичналца даим йоалла гIор я. ЧIоагIалга диллача цу тайпара лаьтта гранит санна да. Укхала гIо дир сибирякаша Челябински Новопсковски йода газопровод юллача Iоаьча опыто. Траншея хIоартала эIамига скважинашта буруш тох, цар чу йоккха йоаца сибарид йоа. Экхийтача хIамай боарам граммига кхоачаш оттабаь ба, хьалта тундре гIолла дIа а ца йкуваш цамца а даьккха дутаргдолаш. Цул тIехьагIа трасса тIа а яьле низ болча экскаватораша бульдозераша траншеяш йоах.

Из участок эксплуатацинка кхаьаттa йоакхо ел я. ГIор йоштертйоацаш газ шел а яь мара чаик ца хилийта лаьрхIад цига. Цудухьа Уренгойски газ йоаллача моттиге хьалье йолаьй газ шелъю станци.

●

РЕЙСЕ БОЛХ АХКИ САННА

ВАНИНО. (Хабаровски край). (ТАСС). Тайжача океане февралах полярни широташка навигаци ю бутт хиннаб. Ванино яхача гаваиера арадаьннад «Василий Федосеев» яха дизель-электроход. Из 2300 миль ииикъ а баь Чукоткерча Эгвекинот яхача порте кхача делаш да.

— Навигаце массазара хьалаш хилча из ниикъ бара кIира ха лу, — аьлар кема капитана Г. Матусевича. — ХIаьта тхона оттальй ах бетта йола график. ХIанзалца Iай Чукоткацара транспортни буьлам самолетацца лоаттабора. Бакъда, тхогара мухь аннацене дIабохьалургбоацаш ба: шиъ ахк эзар тонн цIенй, болынцай, берий бешамий конструкцеш.

Камчатка берданка йIаькхача хания йолча метеосводка тешал ма дарра, ше оттара хьал чоалхане да. Бакъда, кема экипаж полярни ниикъ хьалхара беш яц. Антарктидера августе мара цIаена а яц из.

Лаперуза проливе кемана накъадоагIаргда ледокол «Адмирал Макаров». Сухогруз цунна тIехьа дIагIоргда. Ледокола тIа — Iилмахой-гидрологаш, океанологаш, метеорологаш. Царга я вертолет, хIанзара радиолокационни оборудовани, чоалхане прибораш.

ХЬАЙБАШ IАНГАРА ДАХАРА—ХАДДАНЗА ТЕРКО!

ФУД БАХЬАН?

Цхьан хана Урус-Мартановски районе дика цIи хезар «Горец» совхоза № 2 йолча шурий ферма коллектив. КIезига бац укх фермо боккъонца гоьвзанчаш лоархIаш бола доярказ. Районе а меттел еррига ча республике а дика бовз дукха правительственни совгIаташ тийна бола доярка Умхаджиева Маликен Хабиляева Минати. Цхьабакъда, тахан коллектив йолкхача шурийга хьежача хала да фермo хьалхарча шерашка дикагIарех лоархIаш хиннилгах теша. ХIанз укхаза хIара Iаттагара йоаних 3 килограмм шура.

МалагIаш да, шура киттa чIоагIа лаьгIъялара бахьанаш?

Уж дуацаш, эттара хьалхе хьожаргда вай укхаза хьайбаш кхабара оттальча рационага. Ма дарра аьлча, шура дукхагIа хулийташ дола доакъар геттара кIезига да. Люцернен микродобавкашен теха кийчдаь ча, бадылка, екъа жом, барда — из да хIанз ферме детташ долча доахана луш дола деррига а доакъар.

Доахан Iангара дала чу отталича дена цкъа енаш ферме концентраташ. ДIадела тайп-тайпара доакъар ца хилар бахьан долаш доахан чIоагIа тишденнад. Цудухьа цар шура а наькъа санна мIегнъяй.

— Тха коллектив дIадахача шерашкарчул болх вогIа бу ала йиш яц. Хьашт-дале, кхы а дикагIа хьож хIанз доярказ шоаш Iунал деча хьайбашка. Цунна тешал ду доахан чулаттача корпусашка массаза а цIена екъа хилеро. Бакъда, цу гIулакхо дукха гIо дац шура гIатохара, — яхаш дувц ферма заведующе Эльжуркаев БайIаьлас. — ХIана? Оаха ферме лелабеча 330 фуражни Iатта юкъе хIана бетташ 150 етт мара бац. Масала, доярка Алаева Звзус болхаме болх бу дукха ха я. Доярашта юкъе лелаеча социалистически яхье дукхахьа призовой моттигаш яьлай цо. Бакъда, хIана дуй хIара беттача Iаттагара юкъера лаьрхIача дийнахьа 1,8 килограмм шура дукха мара вIаштIехьдалац. ВогIа къаьста яьннай доярка е распорядок, хьайбаш кхабара режим телхаю цо? Шийна тIаднила дехкар, хьалхагIа а сения дог лалаш кхоачашду цо. Бакъда, цо лелаеча группана юкъе кховлагIа даькъа гаргга доахан мара деттаж ца хилар. Цудухьа, цо йоаккхаш йола шура еррига ча группана дIайийнъача хьокхам лоха хул. Из бахьан да тахан еррига ча фермо а йоаккхаш йола шура кIезига хилар. ДукхагIа дола доахан цамогаш а къаьна а да. Цар чIоагIа кIезига лу шура. 124 етт пхийтта шерагара барайтта шерага кхаччалца ха. Йолаш ба, ХIаьта цу тайпарча доахана мел дика кхаьбача а шоаш хIанз лучул дукхагIа шура лургьяц. Цудухьа уж леладар доккха зе да, хIана аьлча уж кхиба а, парла кхьыра хьайбашта санна Iунаа де а ма дезий. Из дика хошнше, къаьна доахан хувыца йиш яц тха. Ферма бруцеллезин я. Цудухьа тха доахах хьахинна Iаьсий, деррига а дукха дIачудала дезаш хул. Лоалца аьлча, Iул керладанкха вIаштIехьдац тха. Из — цкъа-дале. ШозлагIа-дале, цхьанне а бокъ лургьац тхона цамогаш доаза керда шиннараш е доахан ферме хьадлаладе. Бакъаьн — юха а ферма бруцеллезин хилар да. Цу тайпарча хьаланка оаха болх бу цхьа шу дIадаха Iийналац. Цудухьа шер-шера хьайбай продуктивность лоха лу. пачхьалкхенга шура йоаккхара планаш кхоачашъели.

Эльжуркаева мел дийцар харцахьа да ала йиш яц. ХIана фермо кIезига шура йоккхара бахьанаш коллектива бехкагIа кийслуш дац. Цхьабакъда, ферма кулгалхочунга де цхьа хаттар даж: «Хьо фу деш вагIав, БайIаьла ферма тахан чарча ден тIа кхачарга хьежаш?» Эльжуркаева укх коллектива кулгалду дукха ха я. Цо фермана кулгалдеча хана да дар цамогаш а доацаш, дикача фух дола доахан. ХIаьта цо кулгал а деш хилар ферма бруцеллезин. ТIаккха малав, цкъан хана совхозе эттара дикагIа лоархIаш хинна ферма тахан чарча хьалашка хьакхоачаьяр?..

Лакхе аз белгалбаьккхар дикагIбола доярказ Умхаджиева Маликен Хабиляева Минати. Шоай балха говзал дика Iомаярах, йоккха балха опыт хиларах цар хIанз а вIаштIехьдоал толаме къахьега. Дийнахьа хIара беттача Iаттагара царех хIаране йоаних 4—5 килограмм шура. Бакъда, цар опыт кхыча доярказта дIайоваийтара, къаьстта къонача рна, деш цхьакхка а хIама дац. Масала, Юсупова Кока къона доярка я. Коллектива а ферма кулгалхочуи а из тешеш яц цунна йолх хьабе гIерташ, къахьегама тIега и ла. Бакъда, цунна дIаеикача группана чудоагIа доахан кхычарта хьежача дикагIа дале а, шура яьккха йиш йолчул кIезигагIа йоаккх цо. ХIаьта бахьан малагIа да? Кокай балха опыт кIезига хилар. цуна хIана а нийсса доахан детта, царна доагIача бесса Iунал де ца хар да. Кока санна къахьегама тIера а болаш къонача доярказта шоай професси дикагIа Iомае новкъостал дар — еррига ча коллектива декхар да.

Х. ШАДИЕВ.

СОВХОЗ-ТЕХНИКУМА ФЕРМЕ

Кхачан программа кхоачашъеча шоай ме хулла доккхагIа даькъе леца гIерташ къахьег цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера Назрановски районе совхоз-техникума ферма коллектив. ХIаьта керда шу толеме дIа а доладенд. Январь бетта шура яккхара план кхоачашъяьй 112 процент. ПланагIо дийнахьа яккха йоагIар 6,8 килограмм йолеш юкъера лаьрхIача вIара Iаттагара 7,7 килограмм шура яьккхай.

Из толем боаккхача хьинаре къахьийгарах цаI ва тракторни погрузчика тIа вагIа Богатырев Мухажар. Дисциплина дика йолаш механизатор ва из. Цкъа балха ди дIадахийтац ший декхар толеме кхоачаш ца деш, Эшшача хана лафет тIехьайолча трактора тIа а хайя кхы балхаш я ду Богатырева. Ткъаь цхьоалагIа шу да шоай совхоз-техникуме цо хьаьнала къахьета.

Йоккха балха опыт йолаш я Iаьсий лелдеш йола Кодзоева Марем. Атта гIулакх дац уж кхалкхедолга. Доцца а ткъаьдиъ шера шоай боахамо болх беш Марема вIаштIехьдаьннад цу даькъе доккхий толамаш деха. Цкъа шу дIа а дахийтац цо планагIа хила доагIачул дикка дукхагIа царна доаза Iотта ца деттадолийташ.

ЦхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера шоай бехктохкаме декхараш толеме кхоачашдера, доахангара хьайовкха шура дукхагIа хилийтара, низаш оарцагIдаьха къахьегаш ба цу ферма доярказ а. Январь бетта итогех царна юкъе лелаеча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай къоналча доярка Даурбекова Розас. Дика йодача хана кхы а кхинарегIа къахьега лерхIаш я Даурбекова.

СУРТАШ ТIА: Назрановски районa совхоз - техникума ферма болхлой: 1. Механизатор Богатырев Мухажар.

2. Iаьсий лелдер Кодзоева Марем.

3. Доярка Даурбекова Роза.

Н. ПЛИЕВА суртош.

1983 ШЕРА 1 ФЕВРАЛЬ ХЬАТIАОТТАШ ШУРА, ДУЛХ, ФУАШ КИЙЧДАРА СВОДКА

Районаш	Шура: I квартала план кийчъяр	Шура: 1983 шу 1982 шераца дустарца	Дулх: I квартала план кийчъяр	Дулх: 1983 шу 1982 шераца дустарца	Фуаш: I квартала план кийчъяр	Фуаш: 1983 шу 1982 шераца дустарца
	(проценташ)					
Советски	63	2-зза д.	31	154	—	—
Надтеречни	41	2-зза д.	61	—	—	—
Веденски	39	153	74	3,6-зза д.	—	—
Шалински	35	181	32	—	43	166
Сунженски	35	117	69	—	23	кхоазза д.
Малгобекски	33	153	—	—	—	—
Наурски	32	124	24	120	—	—
Ачхой-Мартановски	32	109	27	3-зза д.	29	108
Грозненски	31	106	24	2,6-зза д.	44	147
Назрановски	29	111	10	57	—	—
Ножай-Юртовски	28	109	48	66	—	—
Урус-Мартановски	27	102	5	39	60	127
Шелковской	27	85	14	60	—	—
Гудермесски	26	93	7	114	—	—
Республике гIолла	32	114	32	3-зза д.	43	153

Къахьегача наьха йоакхо е еза

Грозненски района «Юбилейный» совхозе 770 бежан да. Царех 200 етт ба бетташ. ХIара Iаттагара 8—10 килограмм шура йоакхх дийнахь - бус ферма толашагIа болча доярказа Хожбахмадова Закията, Уциева Мизана, Асхабова Зулайс, кхыбараша. Закията лаьрхIад ше беттача хIара Iаттагара укх шера 3500 килограмм шура яккха. Цо санна доккхий декхараш тIаийцад ферма кхыча доярказа а.

Деррига хьалаш долаш дий-те уж кхоачашдара? Тоьам болаш дий хьайбашта доакъар?

Гурахье а хьайбаше Iа доакхаргдолча хьатIа а эза дIаоттальй 435 тонн йол, хIаьта кIоагачу еллай 2500 тонн силос, кийчдаьд 300 тонн ча. Совхоза кулгалхошта хетачох из доакъар тоьаргдолаш да дIза долаш шоай хьайбаш Iангара дахара.

Хьайбаш чулатта корпусаш йIайхен цIенеи я. Доакъар дIадалар, хий молдар, лоацил аьлча деррига болхаш ферме механизированни хьисапе кхоачашдеш да. Цу гIулакхо чIоагIа оттача баьккхаб тха къахьегам, яхаш дувц совхоза дикагIволча доярка Хожбахмадова Закията.

Доярказ делкъийна доахан детта гуьбенача хана нийсвелар со совхоза хьайбай ферме. ДIадахача етт дийнахьа дукхагIа шура яьккхача доярка Асхабова Зулайна цIеча уголоке торжественни хьале цIе яьхиели ахчан премии дIалуш вар совхоза керттера зоотехник Дзейгов Iийса. Ала дезаш да из совхоза дикагIа болча пропагандистех цаI хилар.

— Ферме бии къахьегама дисциплина телхаси, балха тIехьабуьйлаш бола нах? — аьнна аз даьча хаттара жоп а луш Iийсас аьлар.

— Цу тайпара нах нийслора хьалхагIа. Уж ба балха тIехьабусаш хинна Мухтарова, Дадаева, Нурадиева. Цул совгIа цар во дора шоашта тIачIоагIдаьча хьайбашта Iунал а. Цу тайпара гIулакхаш кхы дIахо лоалургдолаш дац. Цудухьа дукха ха йоаццеш хиннача собрание лакхе цIераш яьхача доярканкара хьадийхар болх цIенхаштта тоабелга, дисциплина чIоагIъелга. ХIаьта цу хана дена, аьнар дукха ха еше я. хоалуш тоабеннаб цу доаркай къахьегам.

— Шоашкарча кхоачамех бизза пайда эций оаш? — аьнна аз шийга хаьттача керттерча зоотехника аьлар:

— Тха хьайбаша кхы а дукхагIа шура лургьяр доакъара цех болх беш яларе. Дукха ахча дIа а дахийта ферма коа из хьалтьаь латта пхи цу даьннад. Бакъда, цу хана дена 500 килограмм хиллал дола баьца хьари хьайбаш дикагIа дуаргдолча тайпара кхыдола доакъари кийчдаьдац цо. Из фу эшаш латт а цунна фу даьд а хоаш саг вац.

Нийса гIулакх дац ферма цIеча уголоке радиоприемник, телевизор, керда газеташ, журналаш ца хилар а. ХIаьта из чуйола помещени хоза, йIайха, лостам болаш я. Доярказа дувцачох радио еха латта 5 бутт баьннаб, телевизор вIалла а хиннанн, керда газеташи журналаши нагахьа мара даьхац цига. Цар аьнар бакъдир керттерча зоотехнина Дзейгов Iийсас а.

Совхоза кулгалхошта ха деза хьайбаш леладерашкара дика къахьегилга шоаш хьадехаш санна, цар хьашташ кхоачашде дезилга а.

Ферма болхлой леткъаш бар шоаш болча автолавка ца йоагIа ер кхоалагIа бутт ба, яхаш. Грозненски райпо кулгалхошка из дIахайта аьша дога дехар а дир цар.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

«...Массанена доагIаш да»

МагIалбика районера Вознесеновски газ чекхйоахача завода болх бувзабенна ба автотранспортни предприятеца. Вешта аьлча АТП-с Iалашду нах балха хьа а цIа а кхувлар.

«Из гIулакх мишта латт?» — аьнна аз шийга хаьттача завода керттера инженер Нагаевский Геннадий Борисовичa Iокадар. Масалаш доаладир АТП шоферааш бехке болаш нах балха тIехьа бисарах. Из бакъ дар. Автобуси водителаш: Султыгов Мувсас, Яндиев Мухарбика, Резников Юрас, Арчаков Мухьмада телхальй къахьегама дисциплина. Уж бахьан долаш заводерча болхлошта масейттаза хьовзам хиннаб, йоаьйй шоай а балха а ха.

Масала, заводера бараш шоай болх баь баьннаб. ХIаьта вокхар вахта йолаяла еза ха хьагIаэттай, амма уж балха хьабахна транспорт а йоацаш сагота хьувза. Иштта моттиг нийсъелча завода кулгалхой дехарийла болх чубаха кийчбеннача нахага. Цар ца аьлча а болхлоша-м шоаш кхетаду производство соцае йиш йоацилга. кIаьдбенна бале а ха яха яле а болх бу. Цхьабакъда, тахан цар гIо дарах, кхоана хIара не обсарлесна из Iаткъ.

ЧIоагIа хьаштдоацар да из. Цудухьа из Iалаьмате бехктохкаме гIулакх селлера ледара хIана леладу хар дукхьа МагIалбикерча АТП вахар со.

Автотранспортни предприяте керттерча инженераца Евлоев Яхьъяйцей эксплуатаце начальникаца Мамилов Тухваецей къамаьл дича моттаргдар беррига бехк завода кулгалхой ба аьнна. Транспортникаш леткъар машинаш лелаяра бокъонаш вокхар телхаю, яхаш. Цар кхийлача масалашта дукхьала хIама ала хала дар.

...Хьалха дийнахох АТП-е завода хIара дийнахьа кхо «ЛАЗ-и» цхьа «Пазик» тела еза болхлой дIа-хьа кхувла. Уж телаш а я. Бакъда, Тухап а Яхьъяь а раьза бацар заводе ма боаттIа царех пайда а эцац яхаш.

Лоацца аьлча аккхарга а вокхарга а ладийгIача бакъвар малагIа ва ховрадолаш дацар. ХIаьта цхьа хоадам ца бича далацар. Цудухьа аз дукхьал оттабир Нагаевскийи Мамилови. Укхала гучадаьлар бокъонца дола сурт.

ХIара Iуйрийна заводе хьакхоач йиъ автобус. Нах хьабоалабича, сарралца, цар болх балленца уж заводе хила еза. Фу деш? Болхлой къахьегаш ма бий, тIаккха сенна эш уж?- Завода кулгалхоша «лазаш», цкъаза царна метта ейта «Икарусаш» цхьаьцца лоадам боацача гIулакхаша лелаю. Хийла цхьа саг нийце кьхаташта кулгалдайта из йоккха автобус Грозне йода. Вожаш МагIалбике, Вознесеновске е бухгалтера е диспетчера гIулакха хохкаш я. Экономика пайда беш хила еза. МалагIа кхом ба укхаза бер. БIаьш литраш доагор зехьа доадар ба? Автобусаш уж санна долча гIулакхашта хьалIай ма хехка яхаш Мамилов бакълув. ТIаккха Нагаевске йоах: «Шоана фу бала ба оаха АТП-на ахча дIалуш хилча». Атта да оалаш. Из дIалуш доа ахча ший кисара ца хилча. ХIаьта завода керттера инженер, укх кисар хьа а эцаш вокх киса Iочудехка кийча ва пачхьалкхен ахча. Лакхе ма аллара, водителаша, дисциплина телхаеш моттигаш нийслу. Амма дукхагIа долча хана из хац цар кулгалхошта. ХIана хац? Завода кулгалхоша маршрутни листа тIа IоттаIалдац царгара даьнна гIалат. Масала, Нагаевске сона дийцар Яндиев Мухарбика масейттаза балха дисциплина телхальй яхаш. ХIаьта со цунна маршрутни листашка хьежача цхьанне тIа мара хьаль дацар цо ший декхараш телхадарах. ТIаккха бехке бий АТП кулгалхой Мухарбика Геннадий Борисовичa ма хетта таIзар ца дарах. Фу аргда цIена, боагIаш бола болх баьб аьша тIаьодаь маршрутни лист яхьаш хаипахьа автобус ший хетта Iоотталаьча водителага.

Со цига хиннача дийнахьа завода наIарашка автобус латтар. ШоллагIъяр МагIалбике завода болхло нiица яхаяр. Вож шиъ, завода керттерча инженера, АТП дIаяхийтай аьлар. «ХIана яхийтай?— шийга Мамилова хаьттача», Вай оттадаь ма дий. Иштта дергдолаш. — жои делар цо. ХIаьта автобусаш АТП хьаьхка яц.

Хьажал хIанз фу хул. Яхийта ца езаш Молороеви Осмиеви тIабагIа автобусаш дIаяхийтай. Цхьаьнха якт яц цу хьакъехьа е нагахьа санна хилча а юридически низ болаш а хургьяцар. ТIаккха вожаш шоашта «хIама» лакха бахаб Iаьдала машинашца. Цкъа-лета, доагор доаду, шозлагIа-дале, рейсови автобусаш кхувла беза нах дIа-хьа а кхувлаш царга пленаш кхоачашъяйтац пачхьалкхен кассе даха деза ахча шоай киса а дол. Мел зе да из! Укхаза белгала дакхка деза АТП-с автобусашца наьха хьашташ кхоачашдара 1981 шера план 88,3 процент мара кхоачашъяь йоацилга. Цул совгIа цу автобусаша сарралца завода гIулакхаш дарах доагIа ахча дIалургдолаш а да АТП-на. Ма намаьрша ба завода кулгалхой пачхьалкхен ахчанна! Цхьаькха цхьа хIама да. Сарахьа цаIаш цIабига, вожаш балха хьабоалабе заводе юха байка беза Молороеви Осмиеви. ТIаккха цIаьхха цхьанне автобус наькъа тIа йохе фу дергда? Транспорт йоацаш бисa нах балха тIехьабусаргба, парга хьалхара болх бе безаргба заводера чубаха кийчбиначар. ХIаьта цох мел «пайда» боал вай дийцад. Мала хургва бехке? Уж автобусаш дIаяхийта завода кулгалхой хургба-кх. ХIана аьлча АТП-ара бараш-м автобусаш заводе я яхаш ма багIий. Цхьабакъда, из санна моттиг нийсъелча Нагаевске-м беррига бехк АТП кулгалхошта дIатIабулларгба тахан ше буллача бесса.

Во никъ ба завода кулгалхоша лаьцар. Цар гIо ду АТП водителашта наькъа тIа «шабашка» яккха, зехьа доаду доагор, кхом бац Iаьдала ахча, вIаштIехьа далийтац лакхе цIераш яьхараш санна болча водителашта доагIа таIазар де.

Цхьабакъда, боккъонца болча даьш санна болх бац АТП кулгалхоша а. Из иштта даларе лакхе мел дийца кхоачамбоацараш а хургдацар.

Цар, фу де мегаргда? Бакъахьа хургдар болхлой заводе хьабоалабеча йиъ а автобус АТП юха йодаре, завода болхлошка ца а хехкийташ. ТIаккха царех АТП-на тела ахча а пачхьалкхен кассе дусаргдар. ХIаьта болхлой цIабига ха кхачал ца уж автобусаш маршрутах дIа отталь районера бахархой хьашташ кхоачашде мегаргдар. Из пайдане дар наха, пачхьалкхенна. АТП-а ший план а кхоачашъергъяр. Цул совгIа транспортникашта ховргдар автобусаш мичай, нагахьа царех цаI йохе, цун метте кхыяр заводе дIаяхийта а вIаштIехьдаргдар. Иштта мара лостам хургболаш гIулакх дац, тахан заводеи автотранспортни предприятеи кулгалхошта юкъе эттар.

Новкъоста Ю. В. Андропова Москверча станокашераша ца шие къамаьл деш аьнид. «...ЙоаттIаш йола дисциплина — къахьегама, планови, пачхьалкхен — ца хилча сихха дIахьалхашкахьа ухаргдац вай».

ТIаккха из телхачаргара доагIар цIенхаштта хьадеха деза. Иштта бехктохкаме оаш беза, дисциплина телхае гIо ду, пачхьалкхен ахчанна камаьрша бола, долчун лертIа кхом ца бу кулгалхой. КПСС МагIалбика горкомо из дергда аьнна хет.

М. ВЫШЕГУРОВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ДИЙЦАР ДИЦДАЛИЙТАД

Республикерча партийни организацешка отчеташи хоржамаш хиина 5—6 бутт ха яьннай. Собранешка коммунисташа болх тоабара тIалеста дукха предложенеш тиийнай, критически замечанеш яьй. ХIара коммуниста хетар тергал а деш, уж кхоачашъяра оттаь мероприятеш чаккхдаккхаш я дукхагIйола партийни организацеш.

Нохч-ГIалгIайн гIишлон управлене чуйоагIача ПМК-105 партийни организаци лIамига яц. 37 коммунист чувоагIа цу чу. Бокиха иза ба из коллективана кхетам балара. Цун къахьегама овсарле лакхъяра. Ала йиш яц цо шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдира къахьегаш, аьнна. 1982 шу дика хьонхамаш а долаш чакхдаьккхад ПМК-105 коллективо. ХIаьта а де мел дезар даьдий-хьогI цо коллективе партийни влияни чIоагIъяра, йолча торонеи резервасхи бизза пайда а эцаш, къахьегама овсарле лакхъяра?

1982 шера 20 августа укхаза хиинай отчетно-хоржамий партийни собрани. Цигача коммунисташа енна предложенешн критически замечанеш кхоачашъяра план а оттаь, болх беш яц партбюро. ХIаьта деррига а дяна долаш, кхоачамбоацараш долаш болх баьб-хьогI отчет еча юкъагIа партийни организаце а цун партбюрос а? Кхоачамбоацараш хиннад. Организационни а кхетам балара а болх тоабе безилга теркам тIабахийта дийцад коммунисташа отчетно-хоржамий собране.

Масала, КПСС членаша В. В. Вихляева — плотникий бригадира, П. П. Черепнина — НГIАССР а РСФСР а заслуженни гIишлонхочо къамаьл деш белгалдаьккхар, партийни дисциплина тоае езилга, партбюро заседанеш, партийни собранеш юкъагIъяьха моттигаш хилар. ДукхагIа теркам тIабахийта беза кагирхошта коммунистически кхетам балара, тоае еза коллектива къахьегама дисциплина, — яхаш сагота а болаш дийцар цар. Коммунисташа хьадийхар идейно-политически болх дикагIа белга, профсоюзни а кхыча общественни а организацешта де доаггIача бессе кулгалделга.

Цхьабакъде, тахкарча дийнахьа, собрани хиина 5 бутт совгIа да аьлча а, из даь-м дац. Цул совгIа тIехьарча шин бетта партийни организаце беча балха план а яц оттаь.

— Кхоавац, дукха болх ба са, — йоах партбюро секретара Н. С. Саркисова.

Гуш да из кхоа ца велга е партийни болх тесса цо биталга. ПМК доккхача коа, укхаза йолча мастерскешка цхьа лозунг, цхьа плакат дац болхлошта хьалхашка латта декхараш довзийташ, уж кхоачашдара тIехьехаш.

Ала йиш яц укхаза къахьегама дисциплина лакха я. ПМК-105 1982 шера болх беш хиннача 276 сагах ах коллектив совгIа хувцаеннай. Соакха 160 саг балхара дIаваьннав укхаза. 1982 шера 84 прогул лай, 229 сагади доадаьд.

ВIаргча хьайцача ПМК коллективо социалистически яхье хьалкара моттигаш йоахе а. лоархIаме йола гIишлонаш шоай хантахьа эксплуатаце дIа ца луш йисай. Масала, 1982—1983 дешара шу долалуш хьалъяьнна хила езаш яр 624 моттиг йола Первомайски станицера юкъера школа. Таханарча дийнахьа а йистемиваац из школе. Из объект хьалъйолаяьраш шоаш бац, аьнна бехказа бовза кулгалхошта бахьан дале, цхьаккха а бахьан я доацаш тIехьадаьккхад ПМК-105 гIишлонхоша къора-меттаза долча бераша лаьрхIа йола школа хьалъелга. Керда дешара шу долалуш эксплуатаце дIасина хила езаш йола из школа берашка дIакхоачилга тIехьадувл сантехнически балхаш даь ца далар бахьан долаш.

— Дукха бий шун предприяте кагирхой? — хаьттар аз партбюро секретарага.

— КIезига ба, — аьнна дар мор. Профтехучилище яьккха баьхараша дукха болх бац, — яхаш летиъар иа.

Цхьабакъда, хIана уд уж укхазара, аьнна доц тахка а тахка. болхлой къона смена хьалхеяро коммунисташ оарцагIбахара. хьагучох, партбюрос а цун секретара а йоакхо ю ала йиш яц. Иштта даларе дицлургдацар партбюро секретара кагирхошта дукхагIа теркам тIабахийта безе. яхаш къахьегама ветеранаша отчетно-хоржамий собране дийцар.

ПМК-105 пятилетка кхоалагIча шера де лерхIаш дукха да. ТIанийцача социалистически декхараш тIа белгалдаьккхад шера план 25 декабре кхоачашъе, къахьегама овсарле дикко лакхъе, дисциплина чIоагIъе, бийдали материалаши кхом беш дIавахийта, аьнна. Уж декхараш кхоачашдара коллектив оарцагIъаккха езар. цунна кхетам бали безар партийни организаци я.

М.-В. ЦИЦКИЕВ.

Серго Орджоникидзе цIерагIча майда тIа Грознески мехкадаьтта института къаьнача корпуса духхьал хьалъеш латт дешара-лабораторни корпус.

Из хьалъяь яьлча шу злане чу хургья института гIишлон факультет.

Укхаза дешаргдолча студенташта сахатIа совгIат дара шоай ниси хьинара ца кходеш къахьегаш я Бейгул Владимир Николаевич керте латтача бригади коллектив. ДIадахача шера шерра дьржа хиннача Еррисоюзни социалистически яхье СССР Минпромстроя предприятеи бригадашта юкъе шоалагIа моттиг яьннхай цо.

Дукха ба бригаде хьаьнала къахьегаш бола дика специалисташ. Царна юкъе къаьстта белгалвоалаш ва плотник Яценко Михаил. 1948 шера деиа гIишлошъеча болх беш ва производства ветеран. Шийн говзал доггарьза а долаш дIаIомаю цо кагирхошта.

Суртаж тIа: лакхехьа — дикагIвола плотник М. Яценко; лахехьа — хьалъеш латта дешара-лабораторни корпус.

З. БАТЧАЕВА суртаж.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

ДЕПУТАТА ОТЧЕТ

Укх деношка Памятовски юртсовете дукха нах гулбелар. Варды, Пхьамата, Урдюхой, ГIушкорта яхача юрташка бахача хаьржархошца укхаза вIашагIкхийтар Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета депутат, КПСС Советски райкома хьалхара секретарь М. А. Арбиев.

Депутата дийцар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеша хьалхашка оттадаьча декхарех, района а республика а экономика, культура дегIаяккхара цхьайтталагIча пятилетна хьалхарча шин шера карагIдаьначох, дIахо йодача хана де дезарех.

Юбилейни шера Советски района къахьегамхоша белгала толамаш даьхад. Пачхьалкхан план кхоачаш а ец, хьайбаш леладераша 7620 центнер дулх дехнад. План 5500 центнер йолаш 7801,4 центнер шура дIачуеннай. Иштта задание тIеи 200 центнер хIана дац ьна тха дехнад.

1981 шера хиначул районе дукхагIа да хьайбаш: доакан — 15,7 процент, Iасий — 4,3 процент. Районе белгала тоадаьд докхъар Iалашдара гIулакх. ДикагIа пайда эц даьгIенех, цонех. Босой-Лоам, Дыше-Мохк, Чини-Чу яхача моттигашка наьккъаш дехнад. Цар торо дургъя укхаза йоза цонаш карьерзае.

Хьайбай продукци йоаккхилга алсамдаккхара дика дакъа юкъедихьачарех ба «Ленинский путь» совхоза хьайбаш леладераш А. Рабуева, Х. Ацаева, Б. Висханова. Деник бути 500—600 грамм дозал IотIакхетац дина тоалу цар кхоабе хьайбаш. Иштта, хьайбашка дика хьожаш ба «Альпийский» совхоза доиркаш А. Гаяиева, Р. Шамиева, М. Садыкова, М. Хабирова. XX партсъезда колхоза хьайбаш леладераш — Р. Магомадова, В. Ацаева, дукха кхыбараш.

Къахьегама овсарле лакха йолаш болх бу механизатораша: «Ленинский путь» совхозерча С. Белхиева, Кирова цIерагIча колхозерча Ш. Чабачаева, кхычар.

1982 шера лакха хьувкъам кхебаьб тхьамка леладераша, планови заданеех лоархIеньй ДРСУ, «Сельхозтехника» РО, района колхозашта юкъерча лесхоза, кхыча предприятей кол-[illegible].

Воахаммий производственно-технически база чIоагIъяра белгала болх бу районе. ТIехьарча хана 100 эзар сома мехьа юртбоахама техника IотIакхийттай колхозашка, совхозашка.

Района къахьегамхоша дихьа толамаш дувцаш депутата М. А. Арбиева белгалдаьккхер дакха дисар. дIахо йодача хана теркам тIабахийте безар. ХIанз а ала йиш яц хьайбаш леладечи, алаташ кхедоча кхоачамбоацараш дац. Йолча торонех бизза вай пайда эц, — аьлар цо. Хьайбаш тоадарах дийцача районе гIолла юкъера лаьрхIача денни буте IотIакхета дозал 234 грамм мара яц. 100 Iатта тIехьа 63 Iаса. 100 жийна тIехьа 38 Iаькар мара хьалкхебац. «Ленинский путь» яхача совхозе а тIехьашка даьннад хьайбаш леладелга. 1981 шера ухал хIара 100 Iатта тIехьа 73 Iаса кхедаьдале. 1982 шера кхедаьраш 57 Iаса мара дац. ХIара кхоабеча Iеттагара 600 килограмм мара шура яккхац. Из теттара лоха хьокхам ба.

Тахан латтача хьелаша хьахьокхац шун боахане хьайбаш леладелга кхы тоалуш доагIалга. Цхьаболча кулгалхоши, специалисташа, бригадираша бехктохкин кхета а беш, де, дезар дац болх тоабара. Моттигаш я Iаьсий лаьрхIа а лаьрхIа, шийн хаинахьи учете ца оттадеш, эсела бу ветеринарни болх, йоагIаш йола рацион шийн ханнахьа дIа а душ, кхабац хьайбаш. Уж кхоачамбоацараш дIадала деза, аьлар нов. М. А. Арбиева.

ЦхьайтталагIча пятилетна кхоалагIча шера де дезарех дийцар депутато гулбеннараш та.

— Укх шера кхы а дукхагIа болх бе безаш де вай, — аьлар цо. Района къахьегамхоша доц деннад нерарча шера 750 тонн дулх, 900 тонн шура, 250 тонн тхьамка, 70 тонн тха дохна. ТIанийца декхараш кхоачашдеча дикка дакъа кхоач «Ленинский путь» яхача шун совхозеги а: 113 тонн дулх, 200 тонн шура йоахка езаш да цо. Памятовски юртсовета депутаташта хьалхашка а оттадаьд белгала декхараш. 187 центнер дулх, 307 килограмм даьтта доккхилга Iалашде делаш ба уж.

Хьалхашка летта декхараш кхоачашдара эшаш мел дар долаш де. Цу гIулакха эггара хьалха тоае еза къахьегама а производственни а дисциплина, деррига кхом а беш, хIара боахаме йола торонаш производства юкъеоза еза. Моральни а материальни а стимулех дикагIа пайда эцаш, шерагIа йоаржае еза социалистически яхь. ХIара кулгалхочун, специалиста, хIара сага тIадилла гIулакх кхоачашдарах бола бехктохкам ийбе беза.

Шоаш беча балхах, хьалхашка латтача декхарех лаьце къамаьлаш дир Памятовски юртсовета председатела А. Демильханова, кхаш леладеча бригада кулгалхочо В. Саратова, доиркас М. Микаевас, тракториста Л. Байсарова, тхьамка леладеча А. Ахмадова, кхычар а. Къамаьл даьраша дош делар пятилетка кхоалагIча шера тIанийца планаши социалистически декхараши толаме кхоачашдара шоай ниси хьинари кходерг ца хилар.

В. АТСАЛАМОВ,
«Ленинхо» яхача районни газета болхло.

КЕРДАДАРАШ ЛЕХАРАШ

СССР 50 шу дизара цIерагIа йолча химзаводе хIара кхоалагIаяьлагIа вола болхло рационализатор ва. ДIадахача шера новаторашa еннай 817 рационализаторски предложени. Технологически процесс тоаяра, хьала балхаш аттача дахара, къахьегама хьелаш дикагIа хилийтара тIаерзаь я уж предложенеш. 870 рацпредложени производства юкъейнхьай, цул совгIа кииттьай 20 изобретени. Царех хьабаьнна экономически пайда миллион сомал совгIа ба.

Къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб рационализаторски болх ремонтно-механически цехе, центральни заводской лабораторе, контрольно-измерительни цехе.

Дукха рацпредложенеш тел автоматика лабораторе начальника А. Н. Костюченкос, № 43 йолча цеха механика С. В. Захареве, РМЦ воккхагIволча мастера Ю. А. Кудрявцеве, ЦЗЛ слесара Я. М. Кравеца, иштта кхычар.

Рационализатораша чIоагIа гIо ду шоайла а. Масала, дукха ха йоаццаш А. Н. Костюченко, Я. М. Кравец, В. А. Воронов юкъе болхаш группо модернизаци яир «Аэрограф-1520» хроматографа схемана. Цхьан сата из вIаштIехьдаргдацар. Цар из дарах 2 эзар сом пайда баьлар.

Н. ЧЕМЯСЕНКО.

ХIАМАН КХОМ БАРА ПЛАНАШ РЕАЛЬНИ ХУРГЬЯ

Мехка халкъа боахама еррига сферашка къаьстта лоархIаме хул 80-ча шерашна экономе режим. «Кхом бар, халкъа руахъа хьурмат дар—из да вай планаш кхоачашъюлургйолаш хилара дош, — аьнна кертагIдаьккхар КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленуме къамаьл деш. — ХIаьта из къовстаделга Iалашде деза эггара хьалха СССР Госпланеи СССР Госснабеи, министерстваи ведомстваи оагIорахьара чакхдоахача практически гIулакхий бIарчача системаца».

Мишта хургдолаш лерхI уж гIулакхаш вай пачхьалкхеи центральни планирующе органо? Ер да, масала, СССР Госплана доагора-энергетически ресурсай сводни отдела начальника Вертель Эдуарда дхар:

— 1983 шера дена плана юкъейнхьай доагора-энергетически ресурсаш кхоира заданеш кхоачашъелга аттагIа хилийта лаьрхIа йола материальни ахчани средстваш хьожаелга чуловцаш йола лаьрхIа раздел. Из, шеко яц, лоархIаме гIа ба, амма цо ша проблема бокъонца къовчашъергьяц. Опыто хьахьонх, де белгалдаь гIулакхаш уж чакхдахара дIадийца средстваши из духхьала толам баккхара ашачун 30 процент мара ца хилар. ДIахордар массане а — министрагара дена болхлочунга кхаччалца бараша—де лерхIашдар чакхдаккхара деча организационни гIулакхех тийша да. Предприяте кулгалхочун а министра а истола тIа хIарв дена Iоехача планаш кхоачашъярах йолча сводкаш тIа доагорен энерги кхом барах бола къаьстта мутI хуле, цо хургьяьа наьха психологи, кхоачашъюлургйолаш ергья кхом барах йола вай планаш.

КПСС ЦК Пленуме а, цул тIехьагIа хиннача СССР Лакхехьарча Совета сесси а депутатаца даьча къамаьлашка а дукхаза кертагIдаьхар, кхом бар из духхьала дIадоде металли, цементи, мехкадаьтта боамби, энерги, ялат кIезигдар хиина Iош ца хилар. Кхом бара йоккха резерв йоал шоалагIа юкъехувлача ресурсаех кхы а дикагIа пайда ийбарех а. ХIаначул тIахьагIа пачхьалкхен плана юкъехоргья «ШоалагIа юкъейоалаеча бийдалах пайда ийбар» аьнна йола къаьстта раздел. Цу тIа белгалйоаха заданеш кхоачашъяро йиш хулийтаргья 1989 шера мехка халкъе боахама башха совгIа эшашагIа йоацаш 4 миллиард сома маьха юкъханцара бийдал кхое.

СССР Госплана шоалагIа юкъейоалаеча ресурсаех пайда ийбара отдела начальника Юрченко Андрея иштта ю цу проблемана комментари:

— Долча бесса арга аз, кхыметтел ши-кхо шу хьалхашт лерIаш дар шоалагIа юкъейоалаеча бийдалах пайда ийбарах йола задани плана юкъейоалайича, баьъахьа хургдац аьнна. Цхьабакъда, вахаро шийн хувцам бир планировани практикана.

1983 шера йолча плана тIа духхьашхо оттаьй шоалагIа юкъейоалаеча бийдала шерача номенклатурах пайда ийбара заданеш 57 министерстваи, ведомстваи.

ШоалагIа юкъехувла ресурсаш чакхъяхар — массазаре доакъошта юкъера проблема. Ард вай, минеральни удобренеи производстве юкеюсарех пайда ийбу бобола металлурге, юрта боахамо, гIишлон материалий промышленносто, дукхача кхышоалагIа юкъехувлеча бийдалах халкъа боахаме пайда ийбара деррига дешашта СССР Госплано тIахьожам лоаттабеш хилар йиш хулийтаргья из проблема кхы а толамегIа къовсте.

Олег БОРИСОВ,
(АПН).

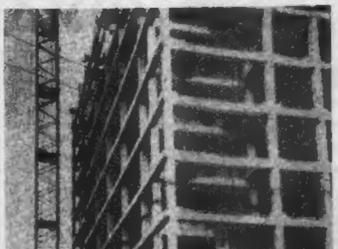

КХАЙКАРАЛ ХЬАЛ А ЛАЬЦА

ЦхьайтталагIча пятилетна шоалагIа шу массехк бIаь тонн планал совгIа пачхьалкхенга шура а йоахаш толаме чакхдаьккхар Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша.

Шелковчаний кхайкарал къоабалдеш хьал а лаьца, шоай хьайбаш толаме Iайгара дахара низаш тIадерзадаь къаьлеташ ба детташ. Эзла доахан леладеш йолча колхоза кхокхе а бригадашкара болхлой, хIаьта шоай декхарех дика лоархIа а бу. Январь бетта планагIа йоккха йоагIар 190 тонн йолаш пачхьалкхенга 194 тонн шура еннай, цох 85 процент гаргга яр цхьоалагIча сортагIа я.

Из толам боаккхача хьинаре къахьийгад доиркаша Овсянникова Зинаидас, Хадизова Раисас, Иващенко Александрас, Ацаева Кокас, Чеботарева Верас, кхыбараша.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

Болх эргабаккхара чотагIа

Баьцадаараш кхедари хийцдари алсамдаккхар дукха соахка ларжа хиннача социалистически яхьа итогех хьалхара моттиг а хьожаеш КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота елар Сунженски района «Ассинский» совхоза коллектива.

Дукхе ба совхозе хьаьнала къахьега нах. Къаьстта дувца доагIа баьцадаараши соми кхебеча ялхлагIча бригада кулгалхочох коммунистах Сулаев Мохьмад Сулеймановичах. Дукха ха йоацаш г. Орджоникидзе юртбоахама институт чакхъяьккха къона специалист ва вэ. Цкъа, сомий бешамаш, леларах журнал дешаш, цхьан статьяс чIоагIа теркам тIаэзар Мохьмада. Цу тIа хоам беш дар сомий бешамашта зе деш йола садоахни хIамаш къаьстта чIоагIа бус летилга. Цу гIулакхах дийцар бешамашта химикаташ еттача механизатораш Старчков Анатолегеи Куценко Анатолегеи. ТIехьара бригадири механизатораши цоьйла дага а баьнна соцам бир сомий бешамашта зе деш йолча садоахкача хIамашта духхьала дохьаж бийсанча детта. Цувах бокха пайда баьлар. Соакха чуийцача Iажех юкъера лаьрхIача 2—3 процент мара хилаза кIаташа зе даь, хIаьта хьалха дохьаж дийнахьа мара ца деттаци хиннача хана нIаний летта Iажаш 15 процентага дIакхоачар.

Дика хьувкъалу бригаде баьцадаараш. Масала, соахка нарсаш 336 тонн дIаелар Даьхенна. Шера план 150 тонн йолаш, хIаьта помидораш планал дукхагIа 50 тонн йолаш — 204 тонн.

Дика къахьег цу совхоза ялата культураш леладераша а. Ялат даккхара шера план кхоачашъе района 13-нех цхьан боахама мара ниэ дIакхачанзар соахка. Царех цаI — «Ассинский» совхоз.

КарагIдаьнначох кхоачам бахь Iе дага яц цу боахама коллектив. Укх шера чуэнаргболча хьувкъама ма хулла тешамегIа ларэ йолла гIерташ къахьегаш я хIанз. Геттара бокхка теркам тIабохийт органически минеральни удобренеех пайда эцара.

— Органически а минеральни а удобренешца лаьгта хьаьндар бокхха хьувкъам кхебара мел лоархIаме да къаьстта дика кхетадир тха кхаш леладераша соахна, — дувц совхоза директора В. А. Хадерсие. — Цунна тешал деш масал доаладергда аз. Лаьттан цхьан даькъа тIа мара органически удобренеш яхка ниэ дIа а ца кхоачаш соахка 200 гектара тIа доакъера хьаккIаш дIайийнаяр оаха. Хьаьндаьча лаьтта хIара гектара тIара 300 центнерал дукхагIа моша доакъар даьлар, хIаьта органически удобренеш ца тессача — 107 центнер. Дикка дукхагIа хилар лаьтта хьаьндаьчара чуийца кхыча юртбоахама культурей хьувкъам а. Цудухьа удобренеех ма могга дукхагIа пайда эцара къаьстта йоахко ю оаха укх шера.

Лаьтта хьаьндара лаьрхIа механизировании отрад вIашагIъеллай боахаме. Цуна юкъебоагIача механизатораша шоай ниа дIакхоачар цу дагальнар кхоачашде гIерташ. Планех лоархIа на веш цхьаккха а вац царна юкъе. ХIаьта къаьстта овсаре къахьег механизатораша Блохов Владимира, Гребенюк Николая, Рощенко Владимира, кхычар а. План 30 эзар тонн йолаш, 23 эзар тонн органически удобренеи дIаехьай цар кхашка.

ТIехьанезаш йола еррига инвентарь тоаьь яьккхай. Латтача хана йоачано зе дергдоаццаш басар, машиний даьтта хьекха, кхыдола доал даь дIаоттаьй из. Кхы а ши трактор тоайича кхоачаш хул механически мастерске болхлой уж тайпа машинаш тоаяра укх шера хьалхарча квартала плани а. Техника тоераша иштта овсаре къахьегарах аггара хьалха баркал ала доагIа мехмастерске заведующена А. Г. Болотовна.

Бокхка теркам тIабохийт цу боахаме наьха балха говзал лакхъяра. Совхозе вIашагIъехкача агрономически курсашка дешаш 50 совгIа саг ва хIанз. Царна юкъе ба звеньевойш, мутIарера болхлой. Юртбоахама культураш кхеира технологи а экономика а Iомаю цар. Цул совгIа, «Родина» яхача совхозе вIашагIъехкача сомий бешамаш леларий курсашка цу боахама 20 саго дийшар.

Шоай балха говзал хаданза лакъю механизаторашa а. Совхозерча 68 механизаторех 43 цхьоалагIа класс йолаш ва.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хиначул тIехьагIа къаьстта теркам тIабохийт совхозе къахьегамеи исполнительски дисциплина чIоагIъяра. Цу гIулакха лаьрхIа комисси вIашагIъеллай. Совхоза партийни организаце секретара В. И. Костина кулгалду цуна.

Январь бутт юкъеккхоачаш техкар комиссе минеральни удобренеех мел дика пайда ац, уж мишта лоаттаю. Лораю. БархI бIаь тонн удобренена лаьрхIа склад я боахаме. Цига шоргта моттиг йоллаше а 20 тонн гаргга аммиачни селитра ара дIаоттаь латташ корайир комиссена. Цул совгIа, кхай партограммашка. ДIайийнача хIамашка хьежжа минеральна удобренеш хьатIакхухьаш ца хилар а гучадаьлар. Масала, эшаш йолаа 532 тонн азотни удобренеех хьатIаенар 250 тонн мара яцар. Цу гIулакхашта тIахьожам лоаттабе безар совхоза химик-агроном Н. Н. Белякова яр. Кхоачамбоацараш доацдача хана дIадаха декхарийла бир из комиссе.

ХIанз тоалуш латт цуа болх а. Хаддаза хьатIаккухьаш я минеральни удобренеш. Уж еррига а складашка дIаувттаю.

М. ХАМАТХАНОВ.

ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ЦА ДОАГIА НАЬКЪАШ ЛЕХАРАШ

Пачхьалкхен отчетность еча хана е план кхоачашъярах кхьпола даниеш дIалуча хана приписказ яро доккха зе ду халкъа боахама.

КПСС XXVI съезда, парте ЦК Пленумий решенешка белгалдаьккхад, боахама доал ца деращца, пачхьалкхен, планови, къахьегама дисциплина телхаярашца цIенхаштта къовсам лоаттабе беза аьнна.

Пачхьалкхен дисциплина телхаярна дувзаденнача кхоачамбоацарех цаI да план кхоачашъяьй ала йиттар дукха цхьаболча кулгалхоша ца даь балхаш дIаладар, совлен ахча, премеш ийра кхыйола приписказ яр.

-Пачхьалкхен план — из закон. Из кхоачаш ца яро, хIаьта цул совгIа харцахьара даниеш теларо планировани телхаю, халкъа боахаме тIахьожам лоаттабелга хилача хьале уттаду. Цул совгIа, приписказ яро е отчетность шоашта аьттув болча оагIорахье боахаш хилареи нах хIама яккхарга, балха гIулакхах алхха шоашта пайда ийбарга боах. Из тергал а деш 1981 шера СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо «Приписказ ярахи планаш кхоачашъярах кхьпола отчетность телхаярахи бехктохкаме оэарах» аьнна лаьрхIа Указ тIанийцар. ХIаьта РСФСР уголовни кодекса юкъейнхьай цу гIулакхах кхаь шерага бхаччалца чувалла суд еш йоза 152—1 статья.

Приписказ яра а пачхьалкхен отчетность телхаяра а бахьанаш тайп-тайпара хила мег. Цхьабола кулгалхой хул, даь доацар дIа а яздеш, лакха хьоккамаш дахарца социалистически яхье котбаьннарашта юкъе хила ловш. ХIаьта болаш ба приписказ ярца гIулакх дика вIаштIехьдаьккхад аьнна кеп а оттаний балха тIа лакхбала гIерташ а. Из дара иштта тIакхуваш хул тIехьабиса санделаш хиларца принципиальность йоацаш, харцо ловш, хьанкмашта тоам бар леладеш бола нах. ТIаккха лакхе латтача кулгалхоши ниччa тайпара яь план кхоачашъелга Iалашде яхаш тела указанеш кийса йоацига шоаш кхетадой а пачхьалкхе Iехае отт уж. ТIаккха цкъаза совлен ахча, премеш эшар дукха а деш хул из. ХIаьта из тIехьардар социалистически доалахьенна тIакхувдар санна дола зулам лоархIаш а да.

Масала, 1979 — 1980 шерашка Ачхой-Мартановски ремонтно-гIишлошъеча участка начальник хиннача А. А. Завлиева, шийн балха гIулакх пайда а ийбеш, РСУ прорабеца А. М. Хаджаевца, района ОКХ мастерца Н. Т. Шамаевца барта а воалаш, хаддаза приписказ ярца план кхоачашъелга Iалашдаьд.

Иштта, 1980 шера хьалхарча квартале гIишлон-монтажни балхаш дара план отчетага диллача 18 эзар сома маьха кхоачашъяьй дар. Из бахьан долаш 1443 сом премеш ийцай. Пачхьалкхен рузкъа тIакхувдарах, приписказ ярах 1982 шера октябрь бетта Завлиевна цхьа шу суд яьй. Иштта, бехктохкаме ээаб, цунца цхьан барта а болаш, уж гIулакхаш леладаь Хаджаеви Шамаеви.

Нагахьа санна приписказ ярца предприятейн боахама организацейн кулгалхоша, берттерча бухгалтераша, планови финансовни отделий начальникаша премеш ийца хуле уж 1961 шера 19 мае № 440 йолча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамта хьежжа юхадаха доагIа. Иштта, юхадха еза, ца йоагIаш кхыча бехктохкамеча лаха ийь премеш а. Из де доагIа уголовни, партийни, дисциплинарни хьисапе уж бехктохкаме эза биле а.

ХIаьта 1975 шера 20 февpале «Социалистически доалахье лораелга чIоагIдарви рузкъа тIакхувдийташи боахама доал во дойташи дола бахьанаши хьалаши дIадахара де дезарех» болча соцамо дIадехачох приписказ ярах бехке бола предприятей, организацей кулгалхойи бехктохкаме нахи цхьан шера масе тайпарча премеех боах, нагахьа санна уж кхы а чIоагIагIа бехктохкаме оза боагIаш беце.

Доацаш дола сий даккха гIерташ, ца йоагIа премеш ийеш лийина Ножай-Юртовски боахамашта юкъерча лесхоза кулгалхой гIулакх суде кхаьчар. Лесхоза хиина директор М. К. Керсипов, керттера бухгалтер А. Х. Халимов приписказ ярца, отчетность телхаярца шоай боахам пачхьалкхен декхарех лоархIабелга Iалашдеш хиннеб. Иштта, харцахьара даниеш «Межлесхоз» яхача Нохч-ГIалгIай республиканска объединене дIачу а телаш, пачхьалкхен хьалхашкара шоай декхар кхоачашдьраш санна лелаш хиннаб. Бакъда, зулам гайна е гаиза гуча ца даьлчи далац.

Цу тайпара план 10 эзар сомал тIехкхоачашъе карагIдаьннад царна. Шоашта болча аьттоина балха гIулакхах пайда ийбаь уж шаккхе а цхьаццца шу суд яь чувелаш.

Иззаморгк нийсденнад Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхозе а. Цун председатель хиннача Кирилова пачхьалкхенна дулх дIададара план кхоачашъелга Iалашдар дукха йоацаш йола 6638 сом мах бе боагIа 1500 хьакха отчетноста юкъейнхьай. Из кулгалхо а уголовни бехктохкаме эзар.

Очковтирательство цIеньа дIаяккха йиш хургьяц, нагахьа санна цунна лоаттабеча къоасамо предприятей, организацеи, учреждений общественни организацеш шерре юкъе ца оае. Цу даькъе дукха де йиш йолаш а, хIаьта де декхарийла йолаш а я халкъа тIахьожама группаш, посташ. ХIаьта юкъарча доацаш коллективашка болх беш болча царна бIарга ца гуш диса йиш яц цу тайпара кхоачамбоацараш. ХIаьта цу наькъа тIа баьнараш юхатеха ца Iеш уж хулийта хьалаш а дIадаха торо я цар.

Ца доагIа наькъаш лехаш, пачхьалкхе Iехае дагахьа, цу тайпарча шловзалашца планаш кхоачашъечар лелабу никъ гаьна балац. Цул дикагIа да цар шоай хьинар хьалхашка латта декхараш кхоачашдара коллективаш бокъонца оарцагIъяхара тIадохийте. ТIаккха цар доккха сий а ийю премеш а нах хьогаш хургья. Цхьан дешаца аьлча «Сийлен хоастами — къахьегарга хьежжа!» яхача девизагIа болх бар вай хано советски нахагара дIадеха декхар да.

У. ЧЕРБИЖЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР прокуратура следственни управлене прокурор.

КЕМЕРОВСКИ ОБЛАСТЬ. В. И. Ленина цIерагIча Кузнецки металлургически комбината коллективе халкъа бохкама заказаш хаииахьа а дика а кхоачашдара социалистически яхь йоаржалий. Кузнецки металлургаша лаьрхIад укх шера планал совгIа 3000 тонн чон лоаладе, 4000 тонн прокат, 15000 тонн агломерат хьае, 50 эзар сома маьха халкъа эша товараш арахоца, 5 миллион киловатт-сахьат электроэнерги кхое.

КМК марка тIалатти продукци дIаухкит вай мехкарчеи доазол арахьарчеи 3 эзар гарга потребителаш.

Кузнецки металлургически комбинато арахец БАМ-а лаьрхIа йIаьха термоупрочнении рельсаш (сурта тIа).

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Идеологически балха бIухоех

БЕЗАМ ТIАБОДАШ ЛАДУВГII ЦУНГА

Сайрийна пхи сахьт доаллаш берригаш вIашагIкхийтар цIеча уголоне. Дневника тIа шийн язде деззар дIаладь вальча, конспект хьайийллар Цимлянский Ефим Кондратьевича.

— Тахан, новкъостий, вай дувцаргдолча деша тема я: «СССР — халкъий машарен кортамукъаленаш сийлахьдоккхача гIуллакхий чIоагIале», аьлар пропагандиста.

Иштта дIайолаелар Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене УМС-2 хинна марксизма-ленинизма лардий школе ергIан заняти.

— Ховш да, вай паччахьалкхено шийн истори дIадолалелча гIопе халкъий кортамукъален, машара тIехьа йола политика лерргIа чекхйоахилга, — белгалдаьккхар пропагандисто. Из ца ховш хинна хIама дац: деррига а Iаьдал халкъа мара долча советски паччахьалкхен кIийленца дувзадения да из. Из иштта хилар къаьгга хьахьоккхаш документ да Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце котало яьккхача хьалхарча деношка хиннача Советий ЕррагIроссийски шоллагIча съезде тIаийца машара тIехьа дола декрет.

Хоадам болла факташ и масалаш а кхувлаш Е. К. Цимлянске ешача лекце ладувгIарий теркам тIаьзалга гуш дар.

Пропагандисто дийцар КПСС, деррига а социалистически мехкаша дукха низ тIабохийташ къахьегарах дунен халкъашта юкъера кхохкам кховзткъе иттлагIча шерашка белгала лаьгIбенна хинна бале а, США империализм керте летача дунен реакце бехках тIема кхерам халкъашта тIера ца баьнилга, хIанз из геттара чIоагIбеннилга.

Иштта пропагандисто хьоахайир Варшавски Договора чудоагIача мехкаша дукха ха йоаццаш кхайкаьа машара инициативаш. Адамлевна машара тIехьа бар мара кхы кикъ бац, аьнна белгалдаьккхад социалистически мехкий кулгалхоша цхьана цигача тIаийцача документо.

Пхелагiа шу да УМС-2 кхоалагIча участка начальник волча Е. К. Цимлянске марксизма-ленинизма лардий школана кулгалду.

ХIанз къайле сенна ергьа цох, хала бар хьалхарча деношка. Занятеш чакхьиха мел чIоагIа кийчлой а, ала йиш яцар пропагандистан ладувгIараштен юкъе айхха бувзам ба, цо дувцачох уж шаьрра кхет. Объекташ гаьна я, транспорт йоаццаш вагае, яхаш бахьанаш а доахаш, занятешка ца ухараш а нийслора. Деша хьа ца ухаращца, марксизма-ленинизма дешаш кIоаргга Iома ца деращца, шоай идейно-теоретически боарам лакх ца беращца участка парторгаца Н. Н. Силкинца цхьана каст-каста къамаьл дора пропагандиста, партийни бюро заседане бехар уж.

Пропагандиста, партийни организаце баьча организационни балхах берят даьлар. Объект мел гаьна яр аьнна, занятеш йолча дийнахьа деша ца воагIаш саг висац хIанз. Аргунера вежав, масала, Б. Н. Аскеров. Укхаза цхьа гIишло хьалъеча болх беш я цуи кран. Цо кхетаду коммунист шийн идейно-политически боарам хаддаиза лакхбеш хила везилга. Цу гIулакхо воалалаьа из укхаза.

Марксизма-ленинизма лардий школе дешаш бола коммунисташ — кхоалагIча участка боккъонца йола авангард. Хьаэдарга вай, масала, крана машинист вола В. Я. Давыдов. Дукха ха я из управлене болх бу. МоллагIа шийна тIадилла партийни декхар тешаме кхоачашду цо. Участке халкъа тIахьожама группа из председатель вола массехк шу ле. Хьурмати кхоми из бераща, боахама лерттIа доал ца дераща хадданза къовсам доаттабу. УМС-2 коллективо иттлагIа пятилетка хаьал хьалха кхоачашъяьчарех ва Виктор Васильевич. ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера планаш а хапал хьалха кхоачашъяьй цо. В. Я. Давыдовна дуккха совгIаташ деннад, царна юкъе Ленина орден а йолаш.

Марксизма-ленинизма лардий школе дешаш вола Б. Н. Аскеров — профкома член, Н. Н. Силкин — участка партийни организаце секретарь. Кагирхошта масал а гойташ, тIехдика къахьег цар.

Шоаитта тIадилла гIулакх иштта дика чакхдоаккхеш ба укхаза дешаш бола агитатораш Е. Н. Медяева, С. Г. Коломыйцев.

Занятеш чакхъяьлнай, хIаьта а ладувгIараш дIа-са къаста сихлуш бац. Дувцар массанена в лагадоаллар да: дисциплина чIоагIъелга, тIадилла гIулакх тешаме чакхдоаккхилга. Хьоахадир нагирхошца болх беча хьехамчий знанеш лакхъянза яргйоацилга. Из къамаьл доагIаш оттадаь дар. Шоаите дика смена кийчъелга кадрови болхлошта массаза а дага латташ хIама да.

ЦIе уголок дIа а къайла, пропагандистаца цхьана автобусаш сецача гIаш дIадолаелар тхо. Наькъа доллаш цо дийцар сона шийн идеологически балхаца цхьа хIама. ЧИУС политически просвещене кабинета кулгалхоша цкъа тIадиллар пропагандиста хьокхама заняти чакхйоаккхилга. Йоккха опыт йолчарна мара тIадуллаш гIулакх дацар из. ВIаштIехьдаргдий-хьогI са иштта дуккхача наха хьалхашка деррига а чулоацаш заняте е, аьнна хеташ шеквулар пропагандист. Цхьабакъда, ала хIама доацаш заняти дика чакхъяьлар, аьнна белгалдаьккхар опыт йолча идеологически болхлоша замечанеш а йир. Барнал оалаш тIаийцар цо уж, хIана аьлча кхычар опыт хьаэцарга хьежжа мара пропагандиста шийн говзал а лакхлургьяц.

В. ЕВДОКИМОВ.

ЦХЬА БАРТ БОЛАШ ЦА ХИЛЧА...

ХIанз къаьстта чIоагIа Iаткъаш да производстве мичча бесса толхаяь а къахьегама дисциплина телхаяро деш дола зе. Масала, тха предприяте йоаеш йола цхьа минут 6,8 сома маьха я.

ХIаьта мел-б тха гIулакх доаццаш уж балха минуташ, кхьметтал сахьаташ а доадеш е вIалла балха ара ца бувлаш Iеш бола нах? Мел ха йоаю тIаьленаш увзаш, эшаш доаца хабараш дувцаш, йоахараш тулдеш латташ? Вайна массаьена а ховш да, селла эсала болх бара бахьай цхьаболча кулгалхоша шоашта тIалатта дехараш лерттIа кхоачаш ца дар хилар.

1982 шера Назрановски автотранспортни предприяте прогулаш еш йоаяь ха 160 сага-ди да, пунах хинна ае — 3700 сом. Моахьаш кхухьача колоние яь прогул — 15 я, автобусни колонне — 25, таксомоторни парке — 21, мастерске — 41, КамАЗий колонне лыраш 59 я. Пхе минутагара тIяьа минутага кхоачаш тIехьависа саг 890 ва.

КПСС ЦК ноябрьски Пленуме къамеьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова кертагIдаьккхар, болх во бар, деш хIама доацаш лелар, тIадилла гIулакх бехктокхаме ца хетар болхлошта еча материальни вознаграждена, гIулакхаш тIа болча уж ларxIара, цар моральни авторитета Iаткъаргхилар.

Болх вIаштIехьа ца баькхара, гIулакх тесса леладара массаза а бехке хул хаьда вола саг. Пассажиро-километрашта йола план кхоачаш ца еш йисай тха 1982 шера. Цул керттера бахьан-м перерасчеташ хувцар, машинаш гаьна-гарга ухаш лелара схемага цIаькхе а хьажари паспорташ уаттадари дар. Цу объективни бахьанел совгIа долаш дар водителаша прогулаш яр, балха хваьха тIехьабувлар, къахьегам лерттIа вIаштIехьа ца баккдар, колоннашка бе боагIаш бола кхетама болх ца бар санна дола бахьанаш а.

БоагIача боараме къестадаьдац производственно-технически отдело, керттерча инженера служба автобусашта ремонт яра дешаш. Оперативно къестадаьдац материальни Iалашон дешаш. Из бахьан долаш машинаш болх ца беш латташ моттигаш а хулар. Керттерча инженера служба болх эсала бар мара кхы бахьан долаш дацар бIарччача 1982 шера, ГАЗ-24 оалача машина чархаш нийсъяра йола стенд дIа ца оттаяр. ПАЗ-672, КамАЗ, «Икарус» яхача машинашта ремонт яра нола участок вIаштIехьа ца яккхар, ремонтни участок хьа ца яр санна дола дешаш къестаде тар ца далар.

Пассажираш дIа-юха кхувлара план кхоачаш ца еш йисара дикка бехке ба маршруташ нийса дIа ца къийле эксплуатаце отдела диспетчераш а. Цар дIанийлай дуккха кхоачаамбоацараш а долаш йола путевкаши товаро-транспортни накладнеши. Каст-каста сеца а сецаш бора болх цехаш.

ЧIоагIа тIехьдоахар производственно-технически отдело Iоллийта яйна номераш юхаязъяйтара а паччахьалкхен номерий кердача знакашта оформлени яра а дешаш къестаделга.

ТIа-тIа дукхагIа хила яьнай наькъашка гIолла транспорт лелара правилаш телхаеши наькъашка авареш хулаши моттигаш. Цо хьахьонх наькъашка транспортни хьоадамаш ца хилийта тIаберзабаь болх мелбалийта хилар, хIаьта иштта колоннай начальникашеи наькъашка леларе кхерамзлен инженерой шоферашта юкъе кхетама болх эсала лелабаь хилар.

ТIадилла гIулакх бехктокхаме ца хеташ леладар, мелал, партийни, паччахьалкхен, къахьегама дисциплина телхаяр санна долча гIулакхех цаI дита йиш яц теркам тIа ца бохийташ. Колоннай, цехий, отделий участкай начальникаш декхарийла ба дисциплина телхаеращца, прогульщикашта тIаIергIта къовсам доаттабе. Тахан ала йиш йолаш дац цу тайпара йола моттигаш теркал ца еш йитац аьнна.

Цул совгIа, шоай подразделенешка латта гIулакхаш дика долаш да аьнна хетадалийта тIерташ цхьаболча кулгалхоша къайлаккхуь мелал лелаяь моттигаш, цу наькъаца харцахьара гIулакхаш леладераш бехказа а боахаш. Иштта, пхе бетта балха хиннавац автобус лехкаш вола Гайтов Александр. Цхьабакъда, из балха ца воагIаш лелара бахьанаш малагIаш да а ца хьожаш, ше хьалха беш хиннача балха тIа дIатIаваххийтав из кадрай отделе ягIача Х. Гелисхановаси колонна начальникец. Легковой такси лехкаш вола Кодзоев Бекбулат ворхI бетта хиннавац балха тIа, амма из а, цхьаккха бехк а ца беш, шийн балха тIа дIатIаваххийтав. Моахьаш кхуьха машинаш лехкаш бараша а бетташ доах машинаш дIа а оттайий, сагагIа хьтта хIама доацаш балха тIара а баьнна лелаш. Цу тайпара дола гIулакхаш хьала йиш яц доал во деча, цхьаккха хIама бехктокхаме ца хетача болх геттара лелара латтача моттигашка мара.

Коллектива керте дика организатор, дисциплина дакха йола, лоарло лелаераща машар хургбоаца. Коллективе дикагIа бола нах шайна гоналаь кхотабе ховш вола кулгалхо латтача прогулаши балха аха нах тIехьабисари санна дола хIамаш геттара кIезига хул.

Новкъост Х. Куштов начальник вола грузовикий колонна эггара йоккхагIа я тха предприяте. Цхьабакъда къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш кхычахьарчул шоаза кIезигагIа хул цига. Оздоев Жабраьил керте латтача бригаде вIалла ба бац прогульщикаш. Дилла кхоачашгIъю укхаза планаши заданеши.

ГIулакхаш дика а латт. хIаьта дисциплина телхаерашта лела моттиг гот а яй Картоев Муса керте латтача автобусни бригаде, Газдиев ХIарона кулгалдеча маькх кхухьарий бригаде, Китиев Салмана доал деча грузовикий бригаде.

Цхьабакъда, царна уллув болх беш я къахьегама а производстевиа а дисциплина лоха йола, наггахьа ца ховш ца йнча планаши заданеши кхоачашъеш йоаца бригадаш. Уж я легковой таксей Машкоев Поакъан, Дзауров Бахьаудин, Могушков Башир керте латта бригадаш, автобусни колонна, Точиев ХIарона, Марзиев Османа, Газдиев Яхьъяе кулгалду бригадаш, моахьаш кхухьача колонна Султыгов Абукара, Аушев Хас-Махьмада, Гагиев Хьасанбика, Орцханов Суламбика доал ду бригадаш.

Шеко йоацаш да дисциплина лоха хилара эггара хьалха бехктокхаме хила везар производства кулгалхо хилар. Амма юстара бита йиш яц порядок телхаяра юкъарчал доаццаш бехке бараш а. Коллективе сий ца лоархIарашкара. дакм къахьегама дисциплина телхаерашкара хьадехар къаьстта хила деза.

Предприяте кулгалхой, партийни профсоюзни организацей декхар лерхI оаха дисциплина телхаерашта духхьала къахетам боацаш къовсам лоаттабар. Балха ханах биэза пайда ийбелга вIаштIехьдаккха лерхI оаха, планови заданеш кхоачаш ца ерашкара деха доагIар хьа а дехаш.

Профсоюзни комсомольски организацеша къаьстта теркам тIабахийта лаьрхIад социалистически яхь шерагIа йоаржаяра, цун еррига формаехи методехи пайда а ийбеш. Лакхбе лаьрхIад оаха хилла болх беш йолча производственни совещане лоархIам.

Н. БАЛКОЕВ,
Назрановски автотранспортни предприяте директор.

ЛЕРТТIА БОЛХ БУ

ДIадахача шера 20 декабре план кхоачаш а яь керда шу дIадоладалалехьа кхы тIа а итташ тоннаш арахийцар Назрановски мельзавода кийши йоаккхача цеха коллективо. Хьинаре къахьегаш ба болхлой цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера а. Кхоачашъяьй январь бетта план.

Цеха технолога коммуниста Аушев Iаьлас дика вIаштIехьбаьккхаб болх. Завода кулгалхоша а болхлоша а доккхал деш чIоагIа дика специалист ва Iаьла. 18 шу да цо укхаза болх бу. Ше мел Iоаль опыт, низ кхобац технолого йийцк дикагIа хилийтара.

— Технологически процесс нийса ца лелабича, — йоах Аушева, — хила езача тайпара хургьяц продукци.

Цудухьа деррига а доагIача бесса хилар хьадех цо болхлошкара. Специалисто яхкача бесса болх бе гIерт Берсанов Мухьмад керте латта бригада. Хьинаре къахьегарца, производствах дог лазарца белгалбаьннаб Газгиреева Лейла, Измайлова ПаьтIамат, Цурова Лида.

И. ГУРОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Монгольски Халкъа Республикера хоамаш

БАГАНУРЕРА КIОР

Монгольски советски гIишлошкахой интернациональни коллективо хьинаре къахьегарагIа эксплуатаце дIачуейнай шера миллион тонн доагор даккха лаьрхIа йолча Багануриски кIор боаллача моттига хьалхара аргIем Батахантай — Багануро яха машиннигь. КIор боаккхараш Iазашбаьб хIанзарча кIор боанихача техникаца, йолаш я совдика ремонтни база.

97 километр болча тешаме бувзама системаца, автоматика, централни блокировка а йолаш болча машинаьэо хьабийлаб багануриски кIора мехка центральни промышленни зоне бода никъ.

1986 шера дена цу кIор боаллача моттиго тергба шера яхх миллион тонн дикагIа бола кIор. Царех цхьа миллион тонн кхоачаргба керда ча улан-баторски ТЭЦ-4.

(АПН).

«ЗИЛ»..., «ВОЛГАина», «МОСКВИЧ»... ЛАЬРХIА

Улан-Батора авторемонтни предприятей производственни управлене СССР гIонца хьалай керда цех. Укхаза арахецаргья «ЗИЛ-130» яхача грузовикашта йола прицепаш, хIаьта иштта ремонт ергьа городашка лелача маршрутни автобусашта, «Волга», «Москвич» яхача легкови автомашинашта. Кхоачаш шо шу а дала лехьа, боккъонца лаьрхIача бIарчча завод йолча цехо, шийн проектни мощностага а кхоачаш, арахецаргья шера 1100 автоприцеп, капитальни ремонт ергьа 250 автобусаи 200 легкови автомобилаи, хIаьта иштта хьаэргья миллион тугрика маьха запасни оатхалаш. Станокаши оборудованеи, масала 400-тонни пресс, листаш сеттаю машина, «С-26» яха четырехстрогальни станок, Советски Союзера еннай. Монгольски советски специалисташа цхьана вIашагIйияхкай уж, болх бе йоалалийтара а нийсъяра а балхаш даьд. Из деррига деш лаьттача ханнехьа Iомайир цеха коллектива 600 къоначо члено керда професси.

(АПН).

САЛТАША ИЛЛЕШ ДОАХАШ...

Монгольски халкъа эскара иллеи халхарен ансамбла 50 шу даьннад. ХьалхагIа тIемахой аудиторена хьалхашка выступленеш еш йола иллаячай, халхархой, музыкантий йоккха йоаца группа яр из. ХIанз цу талант йолча коллективе ба 150 саг, цун художественни кулгалхои дирижори ва МНР искусства заслуженни деятель подполковник П. Хаянхярва.

Эскархой репертуаре я монгольски советски авторий дукха йовзаш йола произведенеш. ЧIоагIа ладувгIа догдоагIаш доах хоро эрсий меттала А. Холминова «Ленинах дола илли», «Халкъа эскар», «Дошлой сухэбаторски» яхар санна дола патриотически иллеш.

Монгольски артисташа айхха доттагIий бувзам лоаттабу Советски Эскара Александрова цIерагIча иллеи халхарен Краснознаменни ансамблаца. Цар хан-хана хьа вIаши хувц музыкальни произведенеш, каст-каста вIаши хьоашалгIа ух. Ансамбле я эрсий халкъа инструментий оркестр.

Шийн 50 шу дузаш керди программа нийчъяьй ансамбло. Цунца да «Халхин-гол», «ХIама хьадераш» яха иллеш, Ю. Шапорина «Декабристы» яхача операцара «Салтий хор», монгольски советски композиторий кхы йола произведенеш.

ТIема доакъошка, заводашка, фабрикашка, гIишлош еча, юрташкарча клубашка, культура цIеношка уаттадеча концерташа зрителаш чIоагIа раьза баьб коллектива. Толамца гастролаш йир ансамбло Советски Союзе, ГДР, КНДР, Польше, Чехословаке, Румыне.

(АПН).

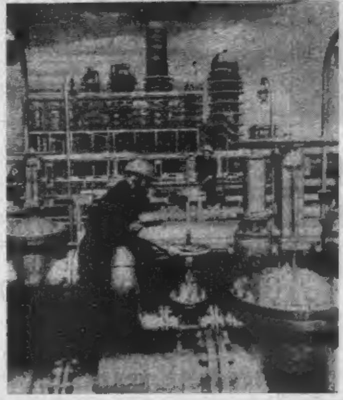

ВНР. Ер сурт дьоьхкал социализм хьалъеча шерашка советско-венгерски цхьана гIуллакхаш леладаре доьзначиш хьалъеча. Сахьаломбатт яхача «мехкадьтта горо-ре». Деникий толамаш доал талан республика мехкадьтта зиме. Из детIайоалара юкъе дикоа доакха дакъа юкъединхьад тIъо цу хьалха болх бе йоалалийтача «Дружба» яхача мехкадьтта проводо.

ИТИ — ТАСС сурт.

Апартеид, ше йолча беса

ЗАКОН А ДАЬ ДIАОТТАЯЬ КЪИЗАЛ

Бийса яхача хана, решеткаш йоахкача наIараштеи перегородкаштен юхе дежурни надзирателаш часовойши мара посте саг ца висача, хIаьта лоткъамаш нийдеча метте йийттарийн низаш даьрийн узамаш камерашка лаьгIлуча хана. Преторе централни набахтея йIаьхача коридора чу гIолла лувча кхерийгара санна хьахоз доаха илли. ХIаране шин-шийн камере илли доах политически гIулакхашта лийца боахмараша. Цу шийн тайпарча хора юкъера къаьстта бIубеннем шаьрен хьахоз толаш тоха аьнна шоашта даь приговор кхоачашдарга хьежаш вагIача ях эIамсага — Африкански къаман конгресса члений оалаш. Африканцийн паргIато бахьан долаш къовсам лоаттабара тIахъехаш доле иллеш доах цар, лозунгаш кхайкаду.

— Патриоташа лаьрхIари моральни чIоагIалц йохалургьяц тюремщикашка, — белгалдоахар Лондоне хиннача пресс-конференце дукха ха йоаццаш расистски набахтера арабаьннача Тони Холидеен Хоэи Мбатаси.

ЮАР, яхаш дувцар цар, — из ба моллагIа африканец мичча хана а решеткал чухьнахьа нийсвала тарлуш бола моха. Кхоачам ба цхьанне оакхал дича, детабуам бича, цхьа бахьан а аьнна ца дича а апартеида лаха порядкаш толхайнча. Массаза а хьал во, цхьан тайпара бехк ба бер — чухьарча кхерамзленахи терроризмацарча къовсамахи дола закон толхадар. КIезига моттигаш нийслац лийцачул тIехьагIа дукха бетташ даьча бехк тIабахьаш. Расови отношенеш йолча организацей даннегIа, хIанз официально бехке ца беш бIаьш ях боахк лийна ЮАР-а набахтенашка.

ТIехь-тIехьа дукхагIа хьахоэ лийца боахкарашта полицейски къизали адамий самалагIа доаца гIулакхаши леладеш йола моттигаш. Пресс-конференце укх тайпара дийцар Хоэи Мбатас ше лацаре 1981 шера октябре лаьца йоаллаш набахта даьха деноши:

«ТIехьашкахьара кII каг а яь, сецца тха цIагIе чулийлхар гераах тоабенна бола цхьа дюжина полицейскеш. Сои са мари дийхка а дийхка, машина чу дехкар. Полицейскешкара дийхар аз кхо шу даьннача тха йиIигаца шортигагIа хилар. Цхьабакъда, бIеха пхьарч ерца делар сона хоп. Сои йиIиги чуннйсенна камере бIехъеннача хьантагIа чура хий чулатташ яр хьаккиигашка гIолла доагIаш. цIеш доахар пехех. Ши дин шин бийсен даккха дийзар тха бетонни гIув санна геттача, тховна меттел тIехьашне решетка а йоалл лаш йолча камера тIехьашкарча хIагIа чудовхаш...».

Цхьа бийсанна соамаьнккаи Хоэи, нач тессача вьшкасаьрго къамаргаш Iувдаш санна а хийтта.

— Аз садукъаргда хьа, кагахьа санна Iа мукIарал ца дой, тIаккха кхоана дIаховргда хьо хьалъоллаенна ейнилга, — хазар цуна бирса дешаш.

ЦIаьхха соамаьнккар из керта чоажашка цийла бедат хьокхадаларо, тIаккха а хьалхагIа хинна оаз яр лийрар: «Аз тешча теха юаргIья хьо, хIаьта цуйах сага хIама а ховргдац».

Цу тайпара кхерам тIатессарах чакхдалац гIулакх. Цхьа бахьан доацаш дац лаьца воаллаш укх тIехьарча хана Преторе набахтенашка веннача 53 сагах 18 «хьалъоллаве норапар», набахтеи администраце яхачох, шоашта етташ боар.

Шерра дIахезар 28 шу даьнна профсоюзни активист кIай лор Нейл Аггетт набахта валара бахьанаш тохнаш ах шера совгIа лаьтта суда заседани. Соахка февраль бетта юкъе шийн камера чу хьалъаьлла вийна корваьа из, хIаьта аалале 14 сахьат хьалхагIа мара доаццаш занялени язъаьй цо лоткъамаш нийдеча хана тайп-тайпара низаш тIалоаттадаь хиларах хоам беш.

Лийцарий даьй комитето дукха ха йоаццаш испатеха араьккхай низамо тешал даьча, лийца баьннача 70 саг совгIача нахе яь залаленеш тIайола доклад. 20 тайпара масал доаладу доклада тIа лийца боахкарашка наб ца яйта, 25 моттиг йиц бералка а баьха царгара лоткъамаш нийдаь, 54 моттиг — мIаргаш дийттан вешта йийттаи, 22 моттиг — лийца боахкарашта полицейскеша электрически ток тIаувттаяь.

Расисташа гIулакх деш я йоккха репрессивни аппарат: демонстрацеш лелхаеча оггара кердагIа йолча, керттерча дакъе Америке хьальча средствашца кийчъяь полици, африканцийн выступленеш IотоIаяра шерра тIаувзаш дола эскар. Иоганнесбурге арадувлача «Ранд дейли мейл» яхача газето ма кадарра, ЮАР-е 240 набахто я.

Цар чура камераш цIаьккха а яьсса хилац. Расистманен апартеидан духьалара къовсамхой лувцарал совгIа, машинаькъа станцешка, стадионашка, кье нах бахача квартлашка дукхача наха рейдаш ю, уж чубеки тIехдаьнихха дувцаш латта «пропускех дола закон» толхадаьд яхаш. 16 шерал тIех ха яьнна хIара африканец декхарийла ву цу законо из вахаш а болх беш а вола моттиг белгалйоаккхаш, малагIча къамах ва, мехкарча малагIча моттигашка е «кIайча зоне» хила бокъо яннай, кхыйола данеш тIайола документ дими цийца леладе. Цхьа бахьан а цу хIамашта лоарагIа ваьнна африканец лоац, набахта волл, иккагIа балхаш дайт, кхы ха а ди а доаццаш шийн бентустане дIаволхийт, гIод ток. «Жен Африк» яхача парижски журнало деча тешалагIа, укх тIехьарча 20 шера ворхI миллион совгIа африканцаш бехктокхаме воаб, режим толхаярах тейзараш даьд.

Расистски «правосудеиы» а даьд сийле яргйоаца гIулакхаш — тоаш тоха судамаш яра приговораш по дукха а дукхагIа уттадеш хиларах. Деррига дуне тIа боабе судамаш ега нахах нийсса ахаш ЮАР-а кхоач, цу тIа а уж судамаш лераш бертвалаш а африканцаш а ба.

Цхьабакъда, расисман апартеидан режим дIалакхара тIехьара къовсамхой кхерабулургбац е полицейски террорага а, е тюремщикий къизача методашка а, е боабе еча приговорашца а. Цар мугIарашта тIехь-тIехьа дукхагIа юкъеух керда членаш. Шоай гIулакх бакъ хиларах дог тийша а болаш дIахо къовсам лоаттабу патриоташа.

Игорь АЛЕКСАНДРОВ.
(АПН).

США. Кхы а чIоагIагIа расови вовленеш йолаеннача Майама негритянски гетто тIа юха а эттаб цIераш йоагаш хьалъуха кIур. Цул бахьан да цхьаккха бехк а боаццаш вIайча полицейскеша негритянски зIамига саг Невел Джонсон вер. Цу доккхача Iазаво кхоргIбаьха Овертауне — Iаьржача гетто — бахаш бола нах улицашка арабаьнаб полицейски мундираш тIаювхача расисташа террор соцаелга хьа а дехаш. Из демонстраци йохаяра цу сахьате гераах кийчъенна лаьрххIа отрядаш чухийна хиннай. ВIаргаш делхадеш йола газ чуйоалла гранаташ йийттай, дувлийташ герз, чхьонкараш йийттай. Из бахьан долаш цига 26 саг човнаш хинна дIаьккхьав, нах лийцаб.

СУРТА ТIА: протеста демонстраци лакхаеча хана.

АП—ТАСС телесурт.

Пермска телефонни завода телефонни аппараташ экспортаг1а 40 сонгIа долча мехкашка дIаухийт, тайп-тайпарча климатически хьалашна болх беш а я.

Предприяте изделей номенклатуре къаьстта моттиг дIалоцу эксплуатационни торонаш йоккхий йолча кнопочни номераш йолча истола тIа лоаттасци пенах хьалъэхкаши йолча аппараташа.

СУРТА ТIА: инженер М. Посунько автонаборни телефона балхага хьожаш ва.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СИРЕНА ЛАЬРХIА ЙОЛА ХИН РЕСУРСЕХ ПАЙДА ИЙБАРА ПРОЕКТ

Волгоградерча «Волгогипроводхоз» яхача проектни институтa специалисташа дIадоладаьд Сирийски Арабски Республикана йола йоккха проект оттайра, вешта аьлча Ярмук олачa додача хин бассейна ресурсех пайда эцара схема оттайра балхаш. Проект оттайра балхашта юкъедаьй Москвера, Ленинградера, Узбекистанера, Гуьрера хьалхие лелаю проектни организацеш.

— Ара ду изыскательни балхаш доладир Ярмук яхача хи бассейна шерpачa территоре тIе 1979 шера, хIаьта чаккхдаьхар дахача шера аьхкий, — дувц проекта кулгалхочо институтa керттерча инженера заместителa Мариненко Викторa. — Проекто чулоац лаьттан кIалхарча хих пайда эцилга, лаьттан тIарча хишта регулировани яра а уж Iоадара а хий лоаттаду моттигаш хьаяр, бахя нахи промышленни предприятеши хица Iалашъелга тоадар, хий декна лаьтташ дегIадоаладер, доахана мелен даьгIенаштен хий лоаттаделга вIашт Iехадаккхар, канализационни система хьаяр и. кх. дI. Советски специалисташа даьча тохкамий кIийлен тIа белгаляьй мехка тайп-тайпарча районашка лаьтта леладелген хьайбаш леладелген дегIадоаладара перспективаш.

Шоаш даь тохкамаши царех хьахиннараштен хьалхара обработка йир вай специалисташа Сире Iилмахоща, инженераща, болхлоща айхха цхьан гIулакхаш а леладеш. Царна юкъе бар геологаш, гидротехникаш, агрономаш. Советски бурув деттача установкашта гIулакх деш хинначa бIаь сонгIча сирийски болхлочо керда специальносташ Iомайир, шоай квалификаци лакхйир.

Галина БОРИСОВА.
(АПН).

Волгоград.

Дего къоабалбаь тIайийца болх

Урус-Мартанерча ЦIеча Эскара цIерагIча клубе лоархIаш ва киномеханик Одаев Iарби. Бахархой культурни хьашташ дика кхоачашдеш хиларах цкъа мо дуккхаза еннай цунна районни киносета дирекце, Нохч-ГIалгIай АССР, РСФСР Госкино комитетий Сийлен грамоташ, кхьдола совгIаташ. Районе дикагIа лоархIача киномеханикех цаI ва из. Киносистеме Одаева болх бу 1960 шера денз. Цу юкъа дика дайзад цунна юртарча къахьегамхой кхоачашде дезаш дола культурни хьашташ малагIаш да. Вайна ма харра: укх тIехьарча хана уж хьашташ чIоагIагIа къерда баьннаб нах. Из довза а цунах кхета а декхарийла ва юрта болх беш вола хIара культболхло. ХIаьта Одаев цу гIулакхах дика кхеташ ва.

Экрана тIа керда арадовлаш дола советски фильм зрителa дикагIа дIадовзайтара, Одаева чIоагIа йоаккхеш леладу рекламно-пропагандистски гIулакх. Цу фильмех лаьца хоам бу районни газета тIа, вах дуккагIа лелача, гуллуча хьалъохк рекламни щиташ, типографе гIолла арахец листокаш, хьалхагIе а школашка, предприятешка дохка доладу билеташ, дувц цу фильмаех лаьца. Сейрийна фильм хилалехьа хьалхагIа а микрофонаца лоацца дувц фильма сюжетах, цун идейх лаьца. Из фильм хьаийо оттадаьд, малагIча артисташа цига дакъа лоац. МоллагIа хургалча фильма ше афиша лаьеча хана, Iарбе цун чулоацам, жанр наха йовзийташ лоацца аннотаци ю. Боккъалдар аьлча, духхьал фильмага хьажа аьнна баьхна цо Iеш, укказа гуллу нах цу клуба заведующеца Йидарова Тамареца киномеханика Одаева Iарбе цхьана кийчъеча тематически кпносайренашка, киноъхьокхарашка, берий киноутренникашка дакъа лаца. Дукхаза чакхъяьхай клубе мехка хиннача лоархIамеча событешта, цIейшта хеталь торжественни мероприятеш, хиннад революце, тIема, къахьегамо ветеранашвара вIашагIкхетараш, аьь производстве хьалхалаттараш бозбеш йола сайренаш.

МоллагIа ше дакъа лоацаш кийчъеш йола мероприяти наха езалургIолаш, царна цу пайда а лургболаш, салоIаме ха а дIахьоргIолаш кийчъю цо.

Шийна керттерча декхарех цаI лоархI Iарбе кхувшноагIа тIехье лакха идейно-политически кхетам луш хьалкхеяр. Шерра дакъа лоац цо кагирхоща, дешархоща бача балха, цудухьа каст-каста хул из школашка хьехархоща, дешархоща вIашагIкхеттаьуш, цаьна эшаш, цар лоархIаш дола художественни, Iилма-популярни, учебни фильмаех лаьца царна дувцаш, уж фильмаш царна гойташ, дискуссеш чакхйоахаш. Вицлац Iарбена юртара специалисташ а; цар балха гIо доргIола, цар говзал лакхъергIола фильмаш кхухьаю а уж царна гойташ а хул из.

Одаев Iарбе дика болхло а хьинаре къахьегамхо а волга дика гучадоаккхаш хIама да цхьаькха а; цо болх бечa укх тIкъаь шера масса за а производственни план 120—130 процент кхоачашъеш из хьавоагIаш хилар.

К. ВЕРИНА.

СУРТА ТIА: киномеханик I. Одаев.

КЪОНА БОЛХЛОЙ КХЕБУ

ХIара шоллагIвар — ПТУ яьккхар

ЦхьайттлагIча пятилетка шерашка профтехучилищеша халкъа боахама лаьрхIа кийчвергва лакхара говзал йола 13 миллион къона специалист. Цу лоархIамеча гIуллакха доагIташ дола дакъа юкъъехьу Назранерча № 14 йолча СГПТУ. Тхоай балха опыта анализ еш тхона гучадаьннад дешара дикал материально-технически база хилара, шефство лелаеча предприятеша специалисташ кийчбара йоаххо лрга, къона специалисташ кийчбу хьехархой лакхара дешар дийца хилара хьежжа хулилга.

Хьаьзаргья вай тха училищера № 16 йола группа. Цу группе дешаш ба хургбола шофераш-автослесараш. Цу группа кулгалхо ва шийн балха кIоаргаленашка кхаьча вола педагог Боков Мухьмада Асхьаб. Шийн группера хIара дешархочун знаней боарам, оамалаш, дукхагIа цун теркам тIаозар фуд а хайна, Асхьаба лехаб къаьст-къаьстача дешархочун дег тIа бода никъ. ХIаьта, цунга хьежжа дийна я группера кейара процесс а кхетам балара болх а. Хьалхарча шерашка болх баь Iоаньча опыто группа барт болаш хила езалга из кхача гIертар цхьа уйла хила езилга мердадоах вай вувцача хьехархочо, хIаьта, из цу лостамагIа болх беш хьа а воагIа. Асхьаба керда декхар оттадир шийна хьалхашка. Из декхар дар — шийн группах комсомольски группа яр. Из уйла кхоачашъяра де дезараш дар: хIара дешархо алхха дика дешаш хилар, дисциплина тоаяр, производственни план кхоачашъяр.

— Хала-м да из, — оалар Асхьаба шийн дешархошка,— бакъда, вайна дудургдоацаш-м дац.

Шийн уйла кхоачашйир цу хьинар долча мастера, шоай хьехархочун оагIув хьалаьцар дешархоша а СССР хьаьнь 60 шу дизара хетаьча социалистически нахьа итот йича цун группа хьалхара моттиг а хьожаеш дIаелар карара кара тела ЦIе байракх. ХIаьта, из мехка цIей дезаду ди хьатIакхаьчача хана Бокова группа комсомольски группа яха цIи лелаеш яр. Из толам баккха атта дацар. Халонаш нийслора, берашта зIамига деце а, дани а бувзам лоаттабе безаш хулар дацаш.

Дешара хьалхарча денойна денз хала дешархо ва оалаш вар Бокова группера Гиреев Салман: урокаш тIа дисциплина теззайора, дешa хьа па уххаш юкъагIьютар урокаш, перерывах къовсавеш доахар кхьча берашца. Мухьмада Асхьаба хIара дешна къамаьл дора дешархочунца, дасахувлар дахьица, дохзар кIаьнка вIагIара хьал. Салман дешара чувахача фу деш хул ха чIоагIа безам бар хьехархочун. ДIатехкача гучадаьлар кIаьнка теркам тIаозаш дар кIалтохаргах латар долга а, цIи хезача борций портретий коллекци гулеш из волга а. ТIаккха, из кIаьнк кIалтохаргах латара секце тренер Я. Мерешков волча а вига:

— Ер ва хьона хургвола чемпион, — аьнна дIавелар Бокова.

Цу хана денз вовзаргвоацаш арадаьлар Гиреев Салман. Дешара тIакхе ваьлар, дисциплина тоайир, производственни дешара занятешка дика кхоачашдора шийн декхараш.

Иштта, бовзаргбоацаш хувцабелар оамалашта Асхьаба дешархой Мужухоев Мухьмад, Альгов Адам, кхьберам.

Бокова айхха бувзамаш лоаттаду шийн хиннача дешархоща — хIанз, предприятешка къахьегаш болча специалистаща. Каст-каста хьех уж училище, дешархоща дегабувлийта дагахьа. Цу тайпарча вIашагIкхетарашта ихы тIа а чIоагIбу дешархой шоай хургйолча профессецара безам.

Москверча «ЗИЛ» яхача автозаводе шийн дешархоща производственни практикех вар Асхьаб. ДикагIча болхлоех цаI отпускаx ваха везаш хилар. Цеха начальникага цо баь болх шийн моллагIча дешархочо бергба аьнна аьлар Асхьаба. Вож тешанзар. Ванъда, Асхьаба безам хилар шийн дешархой фу знанеш я хьажа. Дешархоша шоаех бенна тешам боабабзар. Отпускаx вахачун болх дикала боарам лакха а болаш, ден норма йиза кхоачаш а еш бир цар. Цу масало цIаьхка а хьагойт хьехархочун уйла бизза бола специалисташ хьалкхебар йолга.

Училище доаккхаш дола кхо шу Бокова дешархошта алхха знанеш карабзайра ха хиша Iац. Из я дешархой нравственни оагIорахьара десIауха, цар граждански позици чIоагIяу ха. Цу тайпарча группе дийнача кагирхоех хьахул къахьегимца коллектива сей доаккхаш бола, тIехдика дисциплина йола болхлой. Цу лостамагIа болх беш я тха училища ерраг педколлектив.

М. ГИРЕЕВ,
Назранерча № 14 йолча СГПТУ производственни дешара мастер.

КХЕТАМ БАЛАРИ ОБРАЗОВАНИИ

Дешархой творчествана юкъе а озаш

«Виторул» молдавски меттала перевод йича — «Хургдар». Иштa оалаш я Молдавски ССР дешархой Iилман общество. Из хьаьвй итт шу хьалха, хIаьта тахан цо чулоац пхи эзар сонгIа кIаьнки йиIиги. Цун девиз — «Знанеш, лехар, творчество, къахьегам». Общества де лерхIар да тохкамеи изобретательски болх мерзбар, шоашта эггара хьамсарагIа хеташ дола хIамаш дешархой кIоаргагIа Iомаде йиш хулийтар, школьни программа тIа доаца знаней доккъош довзийтар, — масала, медицина, социологе, философе, архитектура кIийленаш.

«Виторул» — из Iилман техникан эггара тайп-тайпарча лостамех йола 43 секци. Общества мукъатIа я Молдаве Iилман институтий, лакхерча дешара заведений, предприятей лабораторешь. Секце балха программа, берий низага хьежна а Iилмана актуальни а долча тохкамий тематика уттаю Iилма-методически совето. Цо хьожабу секцей кулгалхой Iилман куратораш. Совета председатель профессор, физико-математически Iилман доктор, СССР педагогически Iилмай Академе член-корреспондент Белоусов Валентин.

Кхо бIаь сонгIа Iилмахо, вуза преподаватель, специалист ва молдавски дешархой творчествана, экспериментаншта чуузаш. Кхетадеш да, берригаш а дукха гIулакхаш тIалатташ бола нах ба уж, хIаьта а шоашта цунах бала пайда а боацаш бераш Iомаларга шоаш дIайохийта ха яйварг лоархIаш бац уж. «Iилмахочун вахар Iалаьнате лоапа да, — йоах Белоусов Валентина, — цудухьа чIоагIа лоархIаме да, Iилмера шийн никъ ма хулла хьалхагIа лахар».

Пионерий республикански Дворецa цIеноех цхьание чу я «Виторула» штаб. Укхаза уттаю занятей расписанеш, кийчъю общества районни отделенешта йола рекомендацеш, керда членаш хьаийбу.

Штаба керттера вар Евгений Борисович Рабинович, образованиеца дилла физолог, дукха дезача гIулакхага дилча кхетамчи организатори.

— Цхьан оагIора, — йоах цо, — тха общество хьа а хьа болх беш а я чIоагIа хIаман уйла еш а хьсан долаш а долча бераштa лаьрхIа. Вокх оагIора, оаха цхьаккха бер а дитац хьа ца эцаш. ХIаранена вовзийт ше. Дукха бераш дIаяллу хьалхагIа цхьан секце, хIаьта цхьа ха яьлча кхыча секце долх. Из иштa хила доагIаш а да: шоай дего тIаэцар лохаш ба уж. Тхо хьанийбе доладениад лохехьарча классашнара дешархой а, из ду оаха общество хьаеча хана лакхерча классашкарча дешархошта лаьрхIа хиннa йоллацехьа. ТIаккха миштa хьа ца эцаш вутаргва, масала, астрономеца геттара чIоагIа безам болаш вола кIаьнк, духхьала цун 4 шу мара даьнна ца хиларагIа. Тха волаш ва ишта вар...

ХIанз тха общества дешархой совета президент волча Башилов Никита деррига а 7 шу мара дацар, цо штабе а вена язлушшехьа а физикан, химен, кибернетикан кхаь секце дIаязвала безам ба шийн аьнна цIенхаштта заявлени еш. Цунна е а йоагIаш памечани йир: «Физика фуй а мича хов хьона, аьнна». «ГIалат да шо, — аьлар кIаьнка. — Аз Iомадаьд сай йиший деррига учебникаш?».

«Дика да, — аьлар Евгений Борисовича, — оаха хьаэцаргва хьо, амма хьалхагIа тхона хьагойта деза Iа хьайта фу дулургда. Ишта я тха правило».

Ши кIира даьлча секце заседание выступлени еш вар Никита. «Со цецваьннхар-м ихьметтал цо лазарах дийцар а дацар, — дагвух Е. Б. Рабиновича, — цо миштa дувцар дар. Истола тIехьашкара хоза гуш а ваь, хIаьта дувцачун логика, аудиторецара бувзам ихы тIех хила йиш йоацаш ба: ладувгIаш кIаьдбенна нах меттабоалабара, чIоагIа из хIама эшаш хиннача моттиге, беламе истори доладир».

Дукха ца говш бувцийта, «Наследственность механизмен Менделя законаш» яхаш хинна шийн болх бара хьалхарча классе дешаш волча Балешен Никита...

Общество йолаш йолча итт шера, керда хьайбераца чIоагIа теркам тIаухийташ йола йоккха летопись хьахиннай тха. Цу тIа дувц эггара лоархIамегIарча событеех, республике а цун доалонел арахьа а къоабалдаь тIайдаьча къонача Iилмалой балхех. Укхаза хьоаваьв, масала, работотехника конструкторски бюрорча дешархоша хьаяь робот-кладовщик. В планетарни масштабашка хаоттама, доал дарах йола из отталь ри денал гойташ йола проект. Космонавта Герман Титова дика могабир молдавски берий из болх.

Людмила РЫБКИНА,
АПН корреспондент.

СПОРТ

ФУТБОЛ

Грознен Калинина цIерагIча поселкерча стадиона тIа «Терек» командан Кизлярерча командан юкъе хилар футболах дола доттагIала ловзар.

Цу ловзаре дика тIех бер вай мехкахой. Бакъда, цкъа аьттув боал дагестански спортсмений грознений наIарашка бургаш чутоха. Дукха ха яьлалехьа «Терека» форварда Садаев Умара вIашттa шозза бургац чутох хьаьшашта.

ШоллагIча тайме а иштта кхерам тувс грозненцаша Кизлярерча футболистий наIарашта. М. Куртаеви К. Резеповен царна кхы а ши бургац чутохарех, счет 4:1 йолаш «Терек» кот а йоалаш чакхдаьлар из ловзар.

* * *

Грозне хилар футболах республика хьалхие яккхарах дола аргIанара Iан ловзараш.

Хьалхие лелаеш йола Аргунера «Вайнах» яха команда лайзар СДЮШОР (олимпийски резерва берий-кагирхой специализировании школа) командаца. Счет 1:0 йолаш нотало яьккхар «Вайнаха».

А. ИЗМАЙЛОВ.

Лорий новкъостий

Медицински инструменташ еча Гудермесски завода музея витрина тIа улл Илизарова хьаль аппарат. Сурташа хьахьокх мел дукха тамашийна хIамаш де карагIдувл цун гIоаца. Из аппарат хьаль лор Илизаров дерригача дуненaтIа вовзаш ва. Из ва професор, Ленински преме лауреат, Социалистически Къахьегама Турпал.

Уж аппараташ хьаю тха заводе. Духхьал цхьан Кургане ахийта Iац тхо из медицински инструмент, дуккхача городашкарча ортопедашта, травматологашта чIоагIа эшаш я тха аппараташ.

Цудухьа тIехдика къахьегарал сонгIа ма могга уж дукхагIа хьас а гIерт тха коллектива болхлой. Социалистически яхье даим хьалха латташ хьайоагIа Гириев Хас-Мухьмада кулгалдеча бригада коллектив. Слесарно-механически цехе къахьегаш я из. Комсомольско-кагирхой коллектива цIи лелаеча бригада хIара болхло ва коммунистически къахьегама ударник. Царна юкъе ба фрезеровщикаш Жакуев Рамзан, Хытаев Бисенгири, слесараш Мачигов Мухьмад, Межидов Мухьмад, фрезеровщикаш Гириева ТIауси Бигиева Хьави. Ди денгара ме доала шерагIа яржаш латт коллективе социалистически яхь. ЦхьайттлагIча пятилетка план диъ шерах ах шерах кхоачашъе дош деннад кагирхоша. Шлифовально-полировочни цехерча Америн Владимира кулгалдеча кагирхой бригадаца яхье а баьнна даим хьалха латташ хьабоагIа Гириев Хас-Мухьмада кулгалду къона производственникаш.

Н. БОРИСОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

17.55 — «Дешархо» (гIалгIай меттала).
18.25 — «Коллективера моральни климат» НГДУ «Старогрознефть».
18.55 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
19.15 — Хьуькъам — 82. «БIаьстан кийчадоалхаш» («Коммунизм» яха колхоз).
19.45 — Яздархойн пятилетка А. Х. Боков.

11 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

18.20 — «Къона оалам» (нохчий меттала).
18.50 — «Вай хьалхайнa моттиге». Документальни фильм.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
19.20 — Фильм-реклама.
19.25 — «ГIехкашна гIолла».
20.25 — «Бийсе дахьаьдин хийла шуй, бераш».

РАДИО

10 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачий программа. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юрта — гIулакхаши проблемаши». Хаоттамах бола хоам (гIалгIай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. Хаоттамах бола хоам.
8.23 — «Сердало» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
8.30 — Передачий программа (нохчийн, гIалгIайн меттала).
8.40 — «Дега хоIамагIа» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
11.15 — «Партийни дахар» (нохчий меттала).
11.30 — «Къахьегарга хьежжа дусий а! Пятилетке дахьхалаттараш» (нохчий меттала).
11.45 — М. Речменски музыка (гIалгIай меттала).
15.15 — «Седа» ансамбла солистий концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачий программа. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагIий оазаш» (эрсий меттала).
17.31 — РадиоладугIархой декхараш кхоачашдеш дола концерт (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «УнахцIено» яха радиожурнал (нохчий меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — Т. Рыбасова. «IаьржачагIамараш тIа». Радиопостановка.
19.00 — Шерра дахьарна илли (гIалгIай меттала).
19.45 — «Балха сага» У. Гайсултанова повеста тIара дакъа (нохчий меттала).
19.45 — Ф. Фаниш. «Цхьан вальса истори». Музыкальни передача.
20.19 — «Талантий дукха беса». Хьехархой института студенташ выступлени (нохчий меттала).

11 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачий программа. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара Iуйренаш». Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
8.30 — Передачий программа (нохчийн, гIалгIайн меттала).
8.40 — Неаполитански илланаш.
11.15 — «Хьалхалаттараш». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
11.30 — ДIадоаь халкъе инструментий оркестро (нохчий меттала).
11.45 — «Кийсан мугIара». Корреспонденци (нохчий меттала).
15.15 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
15.35 — Реклама.
17.15 — Передачий программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Дисциплина чIоагIъе къахьегамагIа хьахулар дукхагIа хилийта (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.40 — «Болхлочун наьар» яха радиогазета (нохчий меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — М. Светлов «20 шу дIадаьлча». Радиопостановка.
19.15 — «Ровесник» ансамбла выступлени.
19.44 — «СалаIара минуташ». Литературни передача (нохчий меттала).
20.04 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт.

Хоттам

Тахан республике гIоллей Грознен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 2—7, Грозне 4—6 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 3—8 градус шелали дийнахьа 1—6 градус йовхали йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Унахцlенон служба

МЕТТАЗА ЛЕЛХАЧА БЕРА НОВКЪОСТАЛ МИШТА ДЕРГДА?

«Денгара ди массаза доал хадасIа хулар сона. Къамаьл кIезигагIа де аьлар со. нешехи бовзарехи къехкар...» «Классе футтарйора со. Каст-каста елхар со...» «Къамаьл шаьрра дIаде ца харах доллача хIаманна юстара яр со массаза а. Кхыметтел школера дIаяха а безам хилар...»

Тайп-тайпарча ханашка Селиверстов Владимирга — В. И. Ленина цIерагIча Пачхьалкхен педагогически института логопеде кафедра доцентага кхахьийтача письмош тIара хьаийдаь дешаш да уж. Цар автораш хIанз а къамаьл шаьрра дулуш ба.

Меттаза лелхар — хIанзалца хьагучадеьначa къамьлацарча айпех эггара шерагIа даьржар. Айпаш хинна а Iац. Цамагаро Iотгъам бо сага характера, ше внзза сaг ваш цхьаь ва. вахарах дIахьада даьннав аьнна хетийташ йола уйла дег чу йоессаю цунна. Цхьабакъда, ираза, доагIаш дола новкъостал хилча из деррига а юхатоха йиш йолаш да. Дукхха а дукхагIча даькъе, кийсагIа аьлча, психологически цамагаро айп хьабрдаккханза долча хана, толам баккха гIерташ ба советски дефектологаш.

Геттара дика кхеталеш да: цамагар ма могга хьалхагIа хьагуча а даьккха, цунна хьалхагIе а дарба де же доладу — толам бартхилар тешамегIа да. Цудухьа ши шу даьлча денз берашна болх бе болалу логопедаш. ДукхагIа ха яьначa бераштa хьаяьй лаьрххIа йола берий бешамаш, школаш, санатореш. 1920 шера июле а тIехьа тIайцалр дефектологаш кийчбар лакхерча дешара заведенешка кхоачашдеш дола лоархIамегIара пачхьалкхен декхар лоархIаш йола решени. Цудухьа хIанз дефектологе факультеташ йола 14 вуз я хIара шера 12 эзар специализировании педагог арахецаш. ДагадоххарагIа аьлча, цар новкъостал ду бераштa меттел боккхийчара а.

...КъаьнагIа йолча Iилмани педагогически центрех цаI — В. И. Ленина цIерагIча Пачхьалкхен педагогически института дефектологе факультет. Цун йиъ кафедре — олигофренопедагогика, сурдопедагогика, логопеде, дефектологе, анатомофизиологически лардий — вай мехка тайп-тайпарча городашкарча, доазол дехьарча мехкашкарча педагогашна дефектологашна шерра лекционно-консультативни болх бу. говзал лакхъю курсаш я болх беш. дайхехна вокх вузашта дешара планаши программаш уттаю. Вешта, бакъдар аьлча, факультета керттера декхар-м могаш доацача берашца беча балха профессиональнои нравственнои кийчбаь лакхаквалифицировании специалисташ кийчбелга да. Цу гIулакха зIамига дакъа кхоачадац студенчески Iилман обществана (СНО). Эггара хьалха цига хьахул кагийча нахьа Iилманнара хьашташ, къаьстта шоаш тохкамаш дара йола юххьанцара говзалаш. Белгалдоалаш хIама да факультета хIанзарча дуккхача преподавателаша СНО школа яьккха хилар.

— Деша багIача хана Iилма-тохкама болх баьза баргбац студенташа, — аьнна хет СНО Iилман кулгалхочоа Селиверстов Владимира. — Юкъарчал доацаш Iилманца бувзабалийтар заманга хьежжа Iомабелга да. ХIанзара дефектолог ше дарба дераш Iомабара методика хоаш хинна ца Iеш, дунен Iилман опытах нийса пайда эца а, педагогикай психологей керттера идеаш хоаш а хила веза. Юххьанцарча курсе денз дIаболабу вайшига тохкама болх: берий бешамашка, школашка, берий больницашка. Цу хана лакхерча курсашкарчар дакъа лоац кафедраша беча экспериментальни балха юкъе.

Студенткай — СНО члений группо Селиверстов Владимира кулгалца дукха ха йоацаш чакхъбаьккхар къамаьл шаьра ца дулуш долча берий психика башхалонаш ца бувзабенна бола лоархIаме Iилман болх. Мехкарий тохкамо чулацар сага хIама доззара гIулакхий ларда лоархIалуш йола психологически кхо процесс: терко, дагадар, уйла. Къоначa экспериментаторашa техкад 5—6 шу даьнна шийтI лелхаш дола бIаь гаргга бер. Гучадаьлар белштaла аьлча: цар уйла яра сухал кIезига-дукха лаьгIъяла, хIаьта хIама дагадари терко, кхыча бесса — геттара лаьхъенай. Дизартрил яха лазар кхийтта долча берий (керта хьаь морд човхабарца дуваденна къамаьл дика шаьра ца дудалар) кIезиг-дукха лохбеннаб заданеш вIашагIьоазара боарам. Толхабаьб заданеш хадданзен тIехьа-хьалха йоагI-йоагIача тайпарен кхоачашъяра кхетам. Уж закономерносташ йовзаро, шеко йоацаш, новкъостал дергда цамагарца лоаттабеча къоэсаме.

Хургболча логопедаша шоай балхах хьахиннараш дувна дIачуделар мехка бебеча вузашка хам-ханиахьа еча массеха Iилман студенчески конференцега. Лакхха мах бир балха, хIаьта къонача экспериментаторех студенчески Iилман конкурса лауреаташ хилар. ХIанз дIахо тохкамаш деш ба уж хержача темана.

Татьяна БАСОВА.
(АПН).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителан — 2-85-07; бехктоклама секретара — 2-84-88; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахаш — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехатий — 2-56-87; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттеи деношка

СФ02058. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 703.